

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
ויקרא
אדר ב' ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ברכת שהחיינו בקריאת המגילה שבליל פורים, טעם הנוהגים לברך גם ביום, ועניין כוונה בברכת שהחיינו על מצות משלוח מנות וסעודת פורים.
תיקון לדברים שנאמרו בשיעור הקודם, לגבי שלשה דברים (בהראתו, והקרב, להתחנן) שבהם חזר בו מרן שליט"א ממש"כ ב"בינה במקרא" על מגילת אסתר.
פרשת זכור, מחיית עמלק בזמנינו, איפון – אותיות ניאוף, ותשובות הגאון הגדול הרב חיים קנייבסקי שליט"א בעניין המוצא מכשיר טלפון לא כשר ושברו, האם חייב לשלם.

השלמה בעניין ברכת "חכם הרזים" בעצרת תפילה שהתקיימה בירושלם ת"ו על גזירת גיוס בחורי הישיבות, והאם צריך לראות את כל הששים ריבוא.
הזמנת הציבור למסיבת פורים שתתקיים במוצש"ק הבא, ליל פורים, ברחבת תלמוד תורה "עטרת חיים" בעיר אלעד.
בקשת מרן שליט"א, מן הרוצים להביא משלוח מנות לביתו ביום פורים.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 372
מספר השיעור בדיסקים – 247

השיעור מוקדש לרפואת
מרת שמחה סימי בת רבי שלום למשפחת צדוק,
אחות הרב יואב מהצרי הי"ו ידידנו הותיק מהעיר עמנואל.
המקום ברוך הוא ישלח לה רפואה שלימה בתוך שאר חולי עמו ישראל,
ויעמידה מחליה לחיים טובים ולשלום, אכ"ר.

השיעור מוקדש לרפואת שמחה סימי בת רבי שלום למשפחת צדוק, אחות הרב יואב מהצרי הי"ז ידידנו הותיק מהעיר עמנואל. המקום ברוך הוא ישלח לה רפואה שלימה בתוך שאר חולי עמו ישראל, ויעמידה מחליה לחיים טובים ולשלום, אכ"ר.

ברכת שהחיינו בקריאת המגילה שבלייל פורים, טעם הנוהגים לברך גם ביום, ועניין כוונה בברכת שהחיינו על מצות משלוח מנות וסעודת פורים.

כתב מרן בשלחן ערוך [סי' תרצ"ב סע' א'], הקורא את המגילה, מברך לפניה שלשה ברכות, 'על מקרא מגילה', וישעשה נסים, ו'שהחיינו'. וביום, אינו חוזר ומברך שהחיינו. מרן פסק, כדעת הרמב"ם, שברכת 'שהחיינו' היא רק בלייל פורים. אבל כאשר חוזרים וקוראים את המגילה בבוקר, לא מברכים שוב שהחיינו, כיון שבירכנו כבר בלילה, כאשר קראנו את המגילה בפעם הראשונה. הגהת הרמ"א, ויש אומרים, דאף ביום מברך 'שהחיינו', וכן נוהגין בכל מדינות אלו וכו'. מנהג האשכנזים, שמברכים שהחיינו גם ביום, למרות שכבר בירכו בלילה.

המחלוקת הזאת תלויה, אמנם לא בהכרח, אבל היא שייכת וקשורה לשאלה, מתי עיקר חובת קריאת המגילה? הרי מרדכי ובית דינו, תיקנו לקרוא את המגילה. ולפי דעת הרבה מפרשים, כגון התוס' במגילה [דף ד ע"א], וכן הרבה ראשונים, עיקר התקנה היא, לקרוא את המגילה ביום. אולם יותר מאוחר, בזמן חכמי המשנה, תיקנו לקרוא את המגילה גם בלילה. אבל כיון ש'מדברי קבלה', דהיינו מדברי נביאים וכתובים, אשר דבריהם 'דברי קבלה', ניתקן לקרוא את המגילה בבוקר, ממילא זוהי עיקר הקריאה. ואילו הקריאה בלילה, היא רק תוספת.

אמנם, אין חובה לומר, כי רבינו הרמב"ם חולק על כך. אפשר שהרמב"ם סובר, כי למרות זאת, כיון שבפועל קוראים את המגילה בפעם הראשונה בלילה, לכן ברכת 'שהחיינו' של לילה, פוטרת גם את של"יום. זאת גם אם נגיד, כי קריאת היום, היא היותר עיקר.

אבל יכול להיות, שהרמב"ם יסבור בהיפך. דהיינו, מובא חידוש בספרי חכמי תימן הראשונים והאחרונים, כי הלימוד לקריאת המגילה בלילה, אינו רק מן האסמכתא שמביאה הגמ' במגילה [דף ד ע"א], חייב אדם לקרות את המגילה בלילה, ולשנותה ביום. שנאמר, אֱלֹהֵי אֶקְרָא יוֹמָם וְלַיְלָה וְלֹא דוֹמְיָה לִי [תהלים כ"ב, ג']. ופירש"י [בד"ה ולשנותה ביום], זכר לנס, שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה. הגמרא מביאה אסמכתא, מן המזמור שאמרה אסתר. אמנם, לא מדובר במזמור שם במפורש על קריאת המגילה, אבל זאת אסמכתא, שהיו צועקים על צרתם יומם ולילה. ועל פי אסמכתא זו, חז"ל חידשו ותיקנו והסמיכו, את עניין קריאת המגילה גם בלילה. וזאת, חוץ ממה שתיקנו מדרכי ובית דינו מעיקרא, לקרוא את המגילה ביום.

אולם מהרי"ץ זיע"א, מביא בלשון התכלאל ועץ חיים ח"א דף קס"ד ע"א], וכן הביאו הרבה מחכמי תימן, כי חיוב קריאת המגילה בלילה וביום, נלמד מן הפסוק וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר וְגו' [מגילה ט', כ"ח]. נזכרים בלילה, ונעשים ביום. יש להאריך על עניין זה [עיי' "שערי יצחק" שיעור מוצש"ק תרומה ה'תש"ע], כיון שהדרשה הזאת, זהו דבר מחודש, אשר אינו מובא בש"ס, ובכל ספרי חז"ל אשר בדינו. אבל כיון שהם כותבים כך בפשיטות, כנראה שהיה להם איזה מקור לכך, באחד מספרי חז"ל. ויכול להיות, שהם אפילו גרסו כך בגמרא גופא.

א"כ, נזכרים בלילה, ונעשים ביום. דהיינו, בזמן שיש את עניין 'נעשים', כגון סעודת פורים, ומשלוח מנות, ומתנות לאביונים, באותו הזמן ישנו גם חיוב בקריאת המגילה. ממילא יוצא, כי שתי הפעמים, גם בלילה וגם ביום, הם מעיקר חובת תקנת קריאת המגילה, כפי שתיקנו מרדכי ובית דינו. כבר מאז, חייבו לקרוא גם בלילה וגם ביום. ואפשר כי מן הלימוד הזה, יהיו הרבה נפק"מ לדינא. ויכול

שערי יצחק – השיעור השבועי

תיקון לדברים שנאמרו בשיעור הקודם, לגבי שלשה דברים (בהראתו, והקרב, להתחנן) שבהם חזר בו מרן שליט"א ממש"כ ב"בינה במקרא" על מגילת אסתר.

לפני שאמשיך, ברצוני לתקן איזה דבר, שאמרת בשיעור הקודם. אמרת אז, כי אני חוזר בי משלושה דברים, בדיוקים של קריאת המגילה. דהיינו, שאני מוריד שלש געיות, שעשינו אותם עד היום, וכתבתי אותם בספרים, וכך המקובל. אולם היגעת בס"ד כעת למסקנא, כי עפ"י שיטת מהרי"ץ זיע"א, אין לכך מקור. אלו אינן בגדר 'תוספות', אלא בבחינת 'כל המוסיף גורע'.

דיברתי על המלה **בְּהִרְאֹתוֹ** ואסתר א', ד', שצריך לקרוא זאת, בלי געיא באות ב"ת. וכן על הפסוק **לְפָנָיו וְלֹא-בָאָה** ואסתר א', י"ז, בלי געיא באות ו"ו. אמנם בפסוק לאחר מכן, **וְהַיּוֹם הַזֶּה**, אכן צריך לעשות געיא באות ו"ו, כנז' שם בחלק הדקדוק ובמנחת שי. אבל בפסוק **וְלֹא-בָאָה**, אמרנו כי אין לעשות געיא באות ו"ו. זאת היתה פליטת-פה, שלא בהשגחה. ומלבד זאת אמרנו לגבי הפסוק **לְהִתְחַנְּנוּ** ואסתר ד', ח', שלא לעשות געיא באות ח"ת, אלא רק באות ה"א, כמשקל המלה 'התהלך נח'.

ואכן, בהוה אמינא שלי, חשבתי לתקן ארבעה דברים. הפסוק **ז'לא באה'**, היה הדבר השני, מתוך הארבעה. אבל למעשה, צריך להחליף זאת עם פסוק אחר, וכדלקמן. דהיינו, בפסוק הזה, **ז'לא באה'**, אפשר להשאיר את הגעיא שבאות ו"ו, למרות שאינה כתובה בספרי התיגאן. אמנם בתחילה חשבתי, כי גם בפסוק הזה, כיון שהגעיא הזאת אינה נמצאת בתיגאן, א"כ הדבר אינו מתאים לשיטתנו, כי איננו יכולים לערבב דעות ומסורות שונות. דהיינו, א"א לערבב בין שיטת בך'אשר, דהיינו שיטת הטבריינים, לבין שיטת הבבלים, כי הדבר אינו הולך ביחד.

להיות, כי גם הרמב"ם סובר כך. אבל עכ"פ כפי שאמרנו, הדבר אינו מוכרח.

בכל אופן, בין אם נאמר כך, או שלא, אנחנו נוהגים, כי ברכת 'שהחיינו' היא אך ורק בלילה. בא המג"א [שם ס"ק א'] ואומר בשם ספר שני לוחות הברית, ויכוין בברכת שהחיינו, ג"כ על משלוח מנות וסעודת פורים, שהם ג"כ מצוות. כאשר אתה מברך שהחיינו את המגילה, אל תחשוב רק על קריאת המגילה, אלא ישנן עוד מצוות, כגון משלוח מנות וסעודת פורים. משום-מה, אינו מזכיר גם את מתנות לאביונים, אבל ישנם כאלה המזכירים גם את זאת. ובהמשך הוא כותב, ונראה לי, דיכוין זה, בברכת שהחיינו דיום, כי זמנה ביום. דהיינו, צריך לכוון על כך, בברכת שהחיינו שבקריאת המגילה דיום, כיון שזמנן של מצוות אלו הוא ביום. הרי בלילה, אין משלוח מנות. מי שיקיים מצות משלוח מנות בלילה, אינו יוצא ידי חובתו. כדין סעודת פורים, אשר מי שיעשה זאת בלילה, אינו יוצא בה יד"ח. לכן, תכווין בברכת שהחיינו של-יום, גם על המצוות הללו. מה נעשה, לפי דעת רבי הרמב"ם ומרן הש"ע? התשובה היא, כי צריך לכוון על כך, בברכת שהחיינו של-לילה, כיון שאיננו מברכים שהחיינו ביום. וכך כותב במפורש הפרי מגדים. והשת"ז הרי מעתיק זאת בפשיטות. הדבר ברור ומובן, כי עניין זה שייך גם אלינו. כיון שהרי, את הגהת הרמ"א האומר לברך שהחיינו גם ביום, השמיט בעל ש"ת"ז. ובכל זאת, הביא את העניין הזה, לגבי ברכת שעשה נסים ושהחיינו, וז"ל [שם ס"ק א'], ויכוין בברכת שהחיינו ג"כ על משלוח מנות וסעודת פורים, שהן ג"כ מצוות. א"כ, מתי תכווין על כך? הרי אין לנו ברכת שהחיינו ביום, אלא רק בלילה? אלא הדבר מובן, כי השת"ז הבין בפשטות, דלדידן הדבר שייך גם בברכת שהחיינו של-לילה.

כידוע, אנחנו הולכים לפי שיטת בקראשר. כפי שמהרי"ץ אומר ובשורת פעו"צ ח"א סי' י"ד, כי לא יכול להיות שנלך לפי בקראשר בעניין חסרות ויתרות, וכן בפתוחות וסתומות, שאלו דברים הפוסלים בספר תורה, ולא נלך אחריו בעניין דיוקי הקריאה. זהו קל וחומר. אבל, בגלל שבמשך הדורות, הלכו ונתמעטו ספרי התיגאן, ונכנסו ספרי הדפוס, הציבור התבלבל. וישנם אפילו דברים שאנו עושים אותם, למרות שאינם נמצאים אפילו בדפוסים. למשל, הגעיא שבתבת 'בהראותו', אינה באה מן הדפוס. אם הדבר היה בדפוס, הייתי אומר, כי הדבר אכן בא מהם. אבל אם הדבר אינו נמצא אפי' בדפוסים, והוא קיים בציבור שלנו, וישנם גם כתבייד שעשו זאת, אפי' מלפני מאות שנים, א"כ מסתברא, וכן מכוח עוד כל מיני ראיות נוספות, כי בעצם הדבר היה לפי השיטה הבבלית. ואכן מצאתי שבכת"י ישן, המנוקד בניקוד עליון, והוא מנקד את המלה 'בהראותו', בפתח על האות ב"ת, ובפתח על האות ה"א. הדבר סימן, כי אכן כך הם קראו. לא בדקתי יותר מכך, או שלא הזדמן לי הספר. בכל אופן, בספרי התיגאן, הדבר לא נמצא. ממילא, גם בפסוק 'ולא באה', היה צריך להוריד את הגעיא באות וא"ו, כיון שאינה נמצאת בספרים. אולם סוף סוף מצאתי, כי אכן ישנם עכ"פ ספרים אחרים שעשו זאת (כמבואר בתנ"ך גינצבורג), וא"כ אפשר להשאיר את הדבר, לקרוא 'ולא באה' בגעיא באות וא"ו.

אבל בעצם, התכוונתי על הפסוק [שם פס' י"ד], וְהִקְרַב אֵלָיו. כתבתי על זה בבינה במקרא כך, קיבלנו הקריאה בגעיא בוא"ו, אבל לא מצאתי כן זולת בספר אחד. והייתי צריך לומר, כי חזרתי בי לגבי הפסוק הזה, 'זהקרוב אליו'. דהיינו, הדבר אינו מוסמך, כיון שאין לכך מקור בספרי התיגאן, ולא בספרים האחרים. הכי הרבה, דבר זה נשאר לנו מן השיטה הבבלית, וצריך להוריד זאת.

א"כ, אלו השלושה דברים, שצריך להורידם. 'בהראותו', בלי געיא באות ב"ת. 'זהקרוב', בלי געיא באות וא"ו. 'להתחנן', בלי געיא באות ח"ת, רק בה"א. יתר הגעיות האחרות, כפי שמבואר בבינה במקרא, הם בסדר גמור. והגעיא במלה 'ולא באה', יכולה להישאר.

שאלה מהקהל: לגבי הפסוק 'זהקרוב אליו', אותו 'ספר אחד', זהו תאג? תשובת מרן שליט"א: לא. הוא אינו תאג. אלא תכלאל. ובמשך הזמן נתברר שישנם עוד תכאליל כך.

שאלה מהקהל: ובשביל המלה וְאֶת־הָאֱלֹהִים [בפרשת פקודין], מספיק תאג אחד? תשובת מרן שליט"א: כן. כי לפחות ישנו תאג אחד, הכותב כך. יכול להיות, שאם היה למהרי"ץ זיע"א תאג אחד כזה אף בנ"ד, הוא גם היה כותב כך. הרי מהרי"ץ, לא הסתובב בכל ערי תימן, ולא ראה את כל ספרי התיגאן. ויכול להיות, שישנם עוד כאלה. מהרי"ץ אומר שראה תאג אחד, אבל יתכן שישנם עוד תיגאן כאלה. אולם דבר שאינו נמצא בשום תאג, ובשום ספר ההולך לפי שיטת בקראשר, א"כ מסתברא שזהו דבר שנשאר בע"פ, או על פי הספרים הישנים. כתבו זאת בתכלאל, אבל הם אינם מדויקים ומוסמכים כמו התיגאן, שנכתבו ע"י הסופרים המומחים ביותר.

מי שיודע, הרי בספרים הישנים שלפני בן אשר, היו לקדמונינו שינויים אפילו בחסרות ויתרות. זה אינו דבר, שבו המסורת ממשיכה מדור לדור. כיון שהם ראו, כי בקראשר הוא המוסמך ביותר, הם הלכו אחריו. והדבר ברור, לכל מבין ומודה על האמת. למי שיש לו שכל בקדקדו.

שאלה מהקהל: הרי לפי בקראשר, ישנם גם שינויים בפתוחות וסתומות מאשר אצלנו? תשובת מרן שליט"א: ספרי התיגאן, הולכים לפי בקראשר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

המשך בעניין כוונה בברכת שהחיינו בקריאת המגילה בלילה על יתר מצוות יום פורים. נחזור לעניינינו, לגבי ברכת שהחיינו. אמרנו כי לדידך, בברכת שהחיינו של-לילה, יש לכוון גם על כל המצוות הללו, וכך העלתי בס"ד בשלחן ערוך המקוצר וסי' קכ"ב סעיף י"ז, אבל הבאתי זאת בלשון שאינה מוחלטת, יש אומרים, שבברכת שהחיינו יכוונו גם על מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים וסעודת פורים. וכן הש"צ צריך לכוון להוציא את הציבור גם על מצוות אלו. ובהערת עיני יצחק [הערה מ"ב] ציינתי, עיין שת"ז סימן תרצ"ב סק"א, וכף החיים שם סק"ד, ומשנה ברורה סק"א. כיון שעניין זה, הוא חידוש של השל"ה, א"כ יכול להיות כי מצד הדין, והכי נמי מסתברא, אין בכלל חובה לכוון על כך בברכת שהחיינו.

אתם יודעים, הנודע ביהודה אומר בלשון מליצה על בעל שני לוחות הברית (לגבי זספרה לה שבעת ימים וגו', שלדעתו צריך לספור כל יום כמו ספירת העומר), בנוגע לכמה חידושים שהוא כתב, כי עליו נאמר 'אוהב מצוות לא ישבע מצוות'. דהיינו, הוא הוסיף הרבה מצוות על ישראל, מרוב שאהב את המצוות. השל"ה שהיה גברא רבא, היה חסיד וקדוש עליון. בכל אופן, הפוסקים העלו את דבריו בעניין זה, להלכה למעשה. א"כ, צריך שהש"צ יכווין על כך. ואם אפשר, אפילו להודיע זאת לציבור, כיון שמסתמא האנשים לא שמים לב, ורבים אינם יודעים זאת.

המשנה ברורה [שם סק"א] כותב, ונכון לכוון בברכת שהחיינו, גם על משלוח מנות וסעודת פורים, שהם ג"כ מצוות. ויודיע זה להש"ץ המברך, דבעי כונת שומע ומשמיע. דהיינו, תודיע זאת לש"צ, כיון שכנראה הש"צ אינו יודע את ההלכה הזאת, מאחר ואין חובה כזאת. לא כתוב פה, שזאת חובה, אלא בלשון 'נכון'. דהיינו, זאת חומרא. אבל מה יעזור, שאתה יודע זאת ותכווין על כך? הרי הש"צ, הוא שמברך את הברכה? וכי המדקדקים לא

שאלה מהקהל: אבל הרב שליט"א כתב בשו"ת עולת יצחק וחי"ב סי' קמ"ה, כי ישנם שינויים ביניהם?

תשובת מרן שליט"א: אכן. אבל הסברתי שם בס"ד כי ספר בקאשר שנמצא בזמנינו והיה בארס צובא, זאת מהדורא קמא שלו, ואנחנו הולכים לפי מהדורא בתרא. דהיינו, הספרים שלנו שהם לפי בקאשר, הם יותר מדוייקים מהספר בקאשר אשר נמצא בזמנינו. כלומר, ישנו ספר נוסף של בקאשר, שעדיין לא גילו אותו. ממילא, הספרים שלנו הם יותר מדוייקים. אמנם בפועל, במציאות כיום, ספר בקאשר הקיים כיום, הוא המדוייק ביותר, אבל ספרי התיגאן הם יותר מדוייקים, ואפילו ממנו בעצמו. זה לא שהם חולקים עליו, אלא שהם הלכו לפי בקאשר במהדורא בתרא, וזהו היותר מוסמך.

מובן שגם לבקאשר בעצמו, היה הוה אמינא ומסקנא... מי שמודה על האמת, ומחפש את האמת, יכול להגיד 'חזרתי ביי, טעיתי', 'מעכשיו נראה לי כך'. רק כך אפשר להגיע אל האמת.

שאלה מהקהל: מה ההבדל בין התאג, לבין הניקוד העליון?

תשובת מרן שליט"א: הניקוד העליון, זה הניקוד הבללי. ובתאג, זהו ניקוד התחתון. למשל, בניקוד הבללי, אין הבדל בין פתח לבין סגול. איפה שיש סגול, שם מנוקד פתח. וכן אין שוא נח. לכן, אין לנו סגול במבטא, כפי שיטת הניקוד העליון. בתיגאן, כבר הלכו לפי בק אשר. אבל מאידך, לא היתה לנו את המסורת של-קריאת סגול, לפי שיטת הטבריינים, ממילא מחוסר ברירה, נשאר לנו זאת כפתח ממש.

אבל לאמיתו של-דבר, הסגול האמיתי הוא קרוב לפתח. דהיינו, זהו דבר ממוצע בין צירי לבין פתח. כמו שהחולם, הוא ממוצע בין קמץ לבין צירי. אבל מי שלא למד, אינו יודע.

מברכים בלחש עם הש"צ? כפי שכתב מרן שליט"א ומובא בשיעור מוצש"ק אחרי מות וקדושים ה'תש"ע? א"כ הם יכולים לכוון על כך? הערת העורך. תשובת מרן שליט"א: אבל זה יכול להיות רק לאותם אנשים שיש לפניהם מגילה כשרה, עיין בפסקי תשובות סי' תרצ"ב אות א' דף תקס"ד. יב"ן. לכן, אתה שלמדת ויודע זאת, עליך להודיע על כך לש"צ, כיון שצריך כוונת שומע ומשמיע.

ממשיך המשנ"ב וכותב, ויכוין זה בברכת שהחיינו דיום, כי זמנם ביום. זהו לפי מנהגם, שמברכים שהחיינו גם ביום. ומי שאין לו מגילה, לא יברך שהחיינו על משלוח מנות וסעודה, דזהו דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת ויו"ט [מ"א]. אדם שאין לו מגילה כשירה, א"כ הוא לא יברך שהחיינו על המגילה. לכאורה הייתי חושב, אמנם לגבי המגילה בעצמה, כיון שאין לך מגילה, הכי הרבה תקרא את המגילה מתוך חומש בלי ברכות. אבל מה לגבי מצות משלוח מנות וסעודת פורים? אומר המשנ"ב, על מצוות אלו בלבד, אין ברכת שהחיינו. והסיבה היא, כי נכון שאנו עושים משלוח מנות בפורים, אבל לפעמים גם בכל השנה, האנשים נותנים מתנות אחד לשני. וכן מתנות לאביונים, הרי נותנים צדקה בכל ימות השנה. א"כ זאת אינה מצוה מיוחדת, שהוא מקיימה בפעם הראשונה. אלא הדבר מזדמן לאדם כפעם בפעם, זהו דבר הנהוג בכל יום ויום. למרות שביום פורים, עושים זאת באופן מיוחד, אבל סוף סוף הדבר אינו כמו מצות לולב, שזמנו קבוע אך ורק בחג הסוכות.

וי"א דראוי לברך זמן על היום, מפני תקפו של-נס שהיה בו. זאת שיטת היעב"ץ. וכוין דמזמן לזמן קאתי, הרי הוא ככל מועדי ה', שמברכין עליהן זמן, ועיין בביאור הלכה (ד"ה ושהחיינו). היעב"ץ סובר כך, נכון שאין לך מגילה, אבל צריך לברך על תוקפו של-נס. הרי ישנו כלל, זמן, אומרו אפילו בשוק. א"כ, הדבר אינו קשור בכלל לקריאת המגילה, ולפי דבריו שייך לברך זמן גם בלי מגילה.

בא שו"ת אדני פז [ח"ב סי' צ"א], ומערער על עניין זה, וכותב כך, כתב המגן אברהם, ויכוין בברכת שהחיינו שמברך לפני קריאת המגילה ג"כ על משלוח מנות וסעודת פורים, שהם ג"כ מצוות וכו', וכתב הפרי מגדים שלדעת הרמב"ם [פ"א מהל' מגילה ה"ג] ומרן השלחן ערוך [סי' תרצ"ב סעיף א'] שביום אינו מברך שהחיינו, וכו', יכוין בברכת שהחיינו שמברך בלילה, לצאת גם על משלוח מנות וכו', אע"ג דאין זמנם בלילה ע"ש. והרב כף החיים [שם אות ד'] העלה לדברי הפמ"ג הללו בפשיטות ע"ש. כף החיים, הוא ספרדי. גם הספרדים נוהגים כמונו, אינם מברכים 'שהחיינו' ביום. והוא מביא את הפרי מגדים, שצריך לכוון על כך בלילה. גם מוהר"ד מְשַׁדְּקֵי זצ"ל בשתילי זתים [שם סק"א] העלה לדברי השל"ה שהביא המג"א בזה"ל, ויכוין בברכת שהחיינו ג"כ על משלוח מנות וסעודת פורים שהם ג"כ מצוות. של"ה. וכו' ע"כ. והשמיט ולא העלה מה שכתב על זה המגן אברהם, שיכוין זה בברכת שהחיינו דיום, כיון שהרי לדין קיימא לן שאינו מברך שהחיינו ביום. וא"כ מוכת, שלדעת השתילי זתים, מכוין זאת בברכת שהחיינו שאומר בלילה.

והמשנ"ב בביאור הלכה [שם בד"ה ושהחיינו] כתב, ז"מה שמצדד הפמ"ג, דלדעת המחבר יוצא בברכת שהחיינו דלילה, על משלוח מנות וסעודה דיום, לא נהירא. וגם ריהטא דלישנא דמ"א משמע כן ע"ש.

הוא טוען, נכון שהפרי מגדים אומר כך, אבל הביאור הלכה חולק עליו, ואומר כי הדבר לא נהירא. איך תברך בלילה שהחיינו, על מה שיהיה רק ביום? הרי בלילה, אין משלוח מנות, ואין מתנות לאביונים, ואין סעודת פורים. א"כ, כיצד תברך שהחיינו, ותכווין על מה שביום?

לגבי מה שהוא כותב, ז"גם ריהטא דלישנא דמג"א לא משמע כן, אכן כך כתב הביאור הלכה, אולם אינני כ"כ מבין את הסיפא של

שערי יצחק – השיעור השבועי

שהחיינו שבידך בחול קודם החג, מהני לפטור מברכת זמן של־חג. כיון דעשיית הסוכה, מחמת החג קאתיא. הא לאו הכי, לא. וזה אין שייך לומר כאן. בשלמא לגבי סוכה, אם האדם בירך שהחיינו על עשיית הסוכה, הדבר פותר את הזמן של־חג, כיון שהסוכה היא בשביל חג סוכות. אבל בנ"ד, כאשר אתה מברך שהחיינו על המגילה, אין קשר בין כך, לבין סעודת פורים ומשלוח מנות. אמנם אפשר לקשר ביניהם, אבל בכל אופן, כך הוא אומר, וא"כ בזה יש לחזק התמיהה על הפרי מגדים, הסובר שברכת שהחיינו דלילה, תפטור הברכה על משלוח מנות וכו'.

והוא ממשיך ואומר, עוד מצינו להרא"ש [פ"ד דסוכה ריש סי' ב"ז], שכתב לתמוה על בעל הלכות גדולות, הסובר שברכת זמן שמברך על הכוס, פוטר מברכת שהחיינו שעל הלולב. בעל הלכות גדולות אומר, שכאשר האדם נוטל לולב בבוקר, אינו צריך לברך שהחיינו. הרי אנחנו נוהגים לברך בבוקר, על נטילת לולב, ושהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. אבל הלכות גדולות אומר, לא לברך, משום שברכת שהחיינו בליל סוכות, פטר גם את זאת. אומר על כך הרא"ש, שהדבר פלא. אינו מבין, מה הקשר? כיצד הלולב נפטר, בברכת שהחיינו על הסוכה? הרי אם האדם יטול לולב בליל סוכות, אינו יוצא יד"ח, שהרי ישנה הפסקה. והרי לעניין לולב, מפסקי לילות מימים ע"ש. וכך התקבל להלכה למעשה, דלא כבעל הלכות גדולות. וכתב הקרבן נתנאל [שם אות ט"ז], דאפתי בלילה לא הגיע זמן לולב, ואיך יפטור אותו ע"ש. והיינו דקיי"ל, שזמן נטילת לולב, ביום. כמבואר בש"ע [סי' תרנ"ב סעיף א']. אולם הראב"ד, הוב"ד בשו"ת הב"ח סי' קל"ב, כתב טעם אחר לזה, כיון שאין הלולב לפניו בשעת ברכה. לדבריו, אכן ברכת שהחיינו בליל סוכות, היתה יכולה לפטור גם את הלולב. אבל זהו רק אם הלולב היה לפניך, בזמן שאתה מקדש. דהיינו, בשלמא אם בזמן הקידוש, היה לפניך גם את

דבריו. מדוע לא משמע כך מהמג"א? הרי המג"א כתב, ונראה לי, דיכוין זה בברכת שהחיינו דיום, כי זמנה ביום. הוא מתכווין לומר, כי עדיף לכוון על כך, בברכת שהחיינו שביום, כיון שיש אפשרות זאת. אבל אין הדבר אומר, שאינו יוצא בברכת שהחיינו של הלילה. מסתבר, כי כך היא הבנת הפרי מגדים בדברי המג"א. ודרך אגב, הרבה פוסקים סוברים כך, כגון הנצי"ב, בהעמק שאלה, על השאלות דרב אחאי גאון. וזאת, אפילו בלי קשר, לדברי הפרי מגדים.

בכל אופן, טוען בעל אדני פו, הרי לפנינו, שהביאור הלכה חולק על עצם דברי הפרי מגדים, וס"ל שא"א לכוין בברכת שהחיינו דלילה, על משלוח מנות וסעודת פורים, כיון שהרי זמנם ביום דוקא וכו'. הרי מי שיעשה סעודת פורים בלילה, לא יצא יד"ח, שנאמר 'ימי משתה ושמחה', כמבואר בגמרא מגילה ודף ז' ע"ב, א"כ הדבר הוא מעכב.

אח"כ הוא מביא את התוס' במס' סוכה ודף מו ע"א ד"ה נכנס, שאם בירך שהחיינו על עשיית הסוכה, הרי זה גם פוטר מברכת הזמן שצריך לברך על החג. הרי בליל סוכות, אנו מברכים בקידוש ברכת שהחיינו. וכתבו הפוסקים, שצריך לכוון בכך, גם על החג וגם על הסוכה. הרי על עשיית הסוכה, לא בירכנו שהחיינו, למרות שזאת מצוה הבאה מזמן לזמן. לכן, תכווין בברכת שהחיינו, לפטור גם את הסוכה וגם את החג. אומרים התוס', אם ברכת שהחיינו על עשיית הסוכה, הדבר פוטר גם את ברכת הזמן של־חג, וכבר אינך צריך לומר את הברכה הזאת בקידוש. והטעם לזה, כיון שעשיית הסוכה, מחמת החג קאתיא. אמנם נכון, שכעת עדיין לא נכנס החג, אבל עשיית הסוכה שייכת לחג, וממילא אם אדם בירך שהחיינו על עשיית הסוכה, הוא פטר בכך גם את ברכת שהחיינו של־חג. וכן כתב הרא"ש [פ"ד דסוכה סוף סי' ג'] וכ"כ הר"ן [שם כ"ב בדפי הרי"ף] ע"ש. ומוכת, דדוקא התם, ברכת

הלולב, א"כ אתה יכול לפטור אותו בכך, אפילו שבעצם עדיין אינך יצאת בו ידי חובה. אבל הרי הלולב, אינו נמצא פה בכלל.

ולפי כל הנ"ל, קמה וגם ניצבה תמיהתינו, היאך תפטור ברכת 'זמן' דמגילה בלילה, את מצות משלוח מנות וסעודת פורים, שהרי מפסקי לילות מימים? דהיינו, שאין זמנם בלילה. ועוד, שהרי אינם מונחים לפניו בשעת הברכה. ראשית, 'מפסקי לילות מימים'. דבר שני, גם משלוח מנות וסעודת פורים, אינם נמצאים לפנינו. א"כ לפי כל הדעות, אין מקום לברך כעת שהחיינו.

אח"כ הוא מביא, וראיתי כמה מחכמי דורנו, שפסקו שיש לכוון בברכת שהחיינו שמברך על קריאת המגילה בלילה, לפטור גם את מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים. הוא מביא כאן כמה שמות, וביניהם את מה שכתבתי בס"ד בשע"ה, וכנז' לעיל. ולא ראיתי לאחד מהם שיתעורר ויעיר במה שכתבנו לעיל. ולי לא הונח דבר זה, כיון שלענ"ד אין בזה כל תועלת, וכפי הנזכר לעיל.

אולם למעשה, בשאלה זו, דנו כבר בהרבה ספרים. הוא אומר, כי הוא לא ראה שעוררנו בכך, אבל עכ"פ הרי בהרבה ספרים אחרים כבר דנו בעניין זה, כגון ספר ברכת ה' וחלק רביעי מדף ע"ד, וכן ספר מאורות נתן ופ"ז סי' ט"ז דף רל"ד האריך בעניין זה, הוא מביא שזאת מחלוקת בין הגאונים וגדולי הראשונים, האם אפשר לכוון בשאר ברכת שהחיינו, לפטור את אותם מצוות שעדיין לא הגיע זמנם. אבל לא ניכנס כעת לכל הפלפול הזה. וכן נגע בשאלה זאת, הרה"ג נפתלי נוסבוים שליט"א בספר אוצרות התורה ותשס"ד, הוא ג"כ כותב, איך אפשר לצאת שהחיינו בברכת היום וכו'. הרבה דנים בעניין זה.

אבל בעצם, אנו צריכים להבין זאת כך. הרי לכאורה, אין לנו ברירה. כי הכי הרבה, לא נכווין בכך. אולם מה הדבר מזיק, אם אנחנו נכווין? הכי הרבה, לא יצאנו יד"ח, אבל לא חידשנו ולא הוספנו שום ברכה. הרי בשביל מצות סעודת פורים ומשלוח מנות, לא נברך ברכת שהחיינו גם ביום. רק שאנו רוצים לכלול בכוונה שבברכת שהחיינו, גם את זאת וגם את זאת. אם הדבר לא יועיל, הוא גם לא יזיק.

ולגבי טענתו, ממה שכתב המשנה ברורה, אכן המשנ"ב כתב כן, אבל אינו מתכווין לדבר זה. דהיינו, כאשר המשנ"ב תמה על הפרי מגדים, אינו מתכווין לומר, טוב, א"כ אל תכווין. כלומר, שאם אתה ספרדי או תימני, אל תכווין על כך בברכת שהחיינו, כיון שהדבר לא יעזור. לא זאת רצה לומר המשנ"ב. אלא בדיוק ההיפך. דהיינו, הנידון של המשנ"ב הוא, כי אדרבה, אם לא כוונת בברכת שהחיינו של קריאת המגילה, או שלא היתה לך מגילה כשירה, אזי אין הכי נמי, תברך שהחיינו ביום. זהו מה שרצה להגיד המשנ"ב, כאשר חלק על הפרי מגדים. הדבר הרי מובלע פה בתוך דבריו. מי שירצה, יראה בפנים ויבין זאת יותר בפרוטרוט ויותר לעומק. בהתחלה הוא מביא את היעב"ץ, החולק על המג"א. ואח"כ הוא מביא, כי ראה בברכי יוסף בשם אחרונים, שאם אין לו מגילה, גם 'שהחיינו' אינו מברך. אבל הוא טוען על היעב"ץ, שזהו רבינו יעקב בן צבי, בעל ספר מור וקציעה, על מה שתמה על המג"א, שראוי לברך זמן על היום, על כך אומר המשנ"ב, אה"נ, אתה צודק, אכן צריך לברך זמן גם ביום. ומה אתה שואל, למה המג"א לא אמר לברך? כיון שהמג"א דיבר, שבליילה היתה לי מגילה כשירה, ובירכתי אז שהחיינו. אבל כעת ביום, שאין לי מגילה, השאלה היא, כיצד לברך? אבל אה"נ, אם גם בלילה לא היתה לי מגילה, אזי אני צריך לברך זמן על היום. כעת בא המשנ"ב ואומר, על מה שכתב המג"א שהלילה פוטר, על כך הוא כותב שהדבר 'לא נהירא'.

וגם הנדון של התוספות בעניין ברכת עשיית הסוכה וכו', הוא אם לברך שוב, ולא נוגע ממש לנ"ד.

הדבר פשוט מאד. כלומר, כיון שישנם פוסקים הסוברים, שהדבר אכן מועיל, וכך פסקו הרבה אחרונים, א"כ למרות שישנם כאלה האומרים שהדבר אינו מועיל, אבל מה איכפת לנו לעשות זאת? אנחנו בסה"כ רק מהדרין.

אבל חושבני, כי ישנו כאן מקום לחידוש יותר גדול. הרי בעצם, ישנם פוסקים האומרים, כי אם האדם שלח משלוח מנות לפני פורים, או נתן מתנות לאביונים לפני פורים, כגון ששלח זאת דרך הדואר, או שנתן זאת למישהו אחר, ואמר לו, ביום פורים אינני נמצא כאן, וברצוני לתת לאביון בעיר אחרת, א"כ אני שולח אותך שתיתן לו זאת ביום פורים, לדעת הרבה פוסקים, הוא יצא ידי חובה. נו, וכי ליל פורים, גרע מנד"ד? אמנם נכון, שמי שיקיים את המצוה הזאת בליל פורים, הוא לא יצא יד"ח. אבל לכאורה הדבר לא גרע, מאשר כשנתתי זאת כמה ימים מלפני פורים. ויש לחלק. אבל בפרט לפי הטעם של בעל מנות הלוי, שעניין משלוח מנות ומתנות לאביונים, הוא בכדי להרבות אהבה ואחוה, ודאי שפיר דמי. הרי המן הרשע, ראה שעם ישראל מפוזר ומפורד, אין ביניהם אחדות. לכן אסתר אמרה, לַיְיָ פָּנוּס אֶת פֶּלַי הַיְיָהוּדִים וְאֶסְתֵּר ד', ט"ז. אם כן, הטעם הזה קיים, גם כאשר האדם נותן זאת בליל פורים.

יתירה מכך, עוד יותר עמוק. נכון שמי שקיים סעודת פורים בלילה, לא יצא ידי חובתו. ואכן צריך לעשות את הסעודה, ביום פורים. אבל כתבו הפוסקים [סי' תרצ"ה סעיף א'], כי מכל מקום, ירבה בסעודה גם בלילה. לכאורה, מה זה יתן? בשביל מה? הרי הסעודה היא ביום? אלא, שבכל זאת ישנה מצוה לעשות זאת גם בליל פורים. יכול להיות, שהאדם ששלח משלוח מנות בליל פורים, אינו עשה שטויות, אפס וריק. אם האדם נתן מתנות לאביונים

דהיינו, הוא רוצה שנברך שהחיינו ביום. בעל המשנ"ב, בא במהלך כזה. אבל אם לא נקבל את דברי היעב"ץ במור וקציעה, ולא נברך זמן על היום, א"כ בלאו הכי אנו מברכים שהחיינו בלילה. ולכן אנו באים לומר, כי יש לכלול בברכה זו, גם את סעודת פורים, ואת משלוח מנות, ומתנות לאביונים. אם כן, מה הפלא בכך? גם אם ישנן דעות, שהלילה הוא מפסיק, ושהדבר לא יועיל, אבל בכל אופן הדבר גם לא יזיק.

שאלה מהקהל: כך סובר המשנ"ב למסקנא? תשובת מרן שליט"א: לא. למסקנא הוא נשאר בצריך עיון, אבל הוא מצדד כך. הוא אומר, שאינו יכול להחליט בזה, כיון שהברכי יוסף מביא אחרונים האומרים שלא לברך שהחיינו. המשנ"ב אומר, כי אינו יודע מי הם האחרונים הללו, אבל בסופו של דבר למעשה, הוא נשאר בצ"ע. אולם המהלך שלו, לצדד שאכן יש לברך 'זמן', על תקפו של היום. ישנם עוד הדנים בכך (עיי' בספרים שציננו לעיל ד"ה אולם), ומביאים כי המאירי במס' מגילה כותב במפורש, שלא לברך, וכו'.

בכל אופן, רק רציתי לומר, כי מה שהמשנ"ב חלק על הפרי מגדים, כאשר הוא אומר שהפרי מגדים 'לא נהירא', זאת אינה ראייה למה שכתב בעל שו"ת אבני פז. כיון שהמשנ"ב רצה, שיברכו שהחיינו על היום, ולא בקריאת המגילה. מי שאין לו מגילה, לא בלילה ולא ביום, אזי אה"נ, תברך זמן על תקפו של היום. רק בכדי שלא תאמר, הרי כבר בירכתי שהחיינו בלילה, וא"כ אולי אפטור בכך גם את היום? על כך אומר המשנ"ב, לא, מה פתאום. לא שייך לברך בלילה, על המצוות של היום. אבל להלכה למעשה לדידן, שאנו מברכים שהחיינו רק בלילה, ואיננו מברכים ביום, אין ראייה מדברי המשנ"ב, שכביכול הוא בא להגיד שלא לעשות זאת. הדבר אינו מזיק. בסה"כ הוספתי עוד כוונה. וכי הכוונה הזאת, היא מגרעת?

בלילה, יכול להיות כי אכן יצא ידי חובתו. על כל פנים, בדיעבד. והסיבה היא, כיון שאמנם כתוב 'ימי משתה ושמחה', והדבר צריך להיות ביום, וזה חוזר בפשטות גם על הכתוב בהמשך ומשלוח מנות וגו'. [בספר אניה דיונה שערי אמת פרק י"ט דף ל"ה אות ג' כתב, שזה תלוי בפלוגתא אם מקרא נדרש לפני ולפני פניו יעוש"ב]. אבל לפי הפוסקים האומרים שישנו עניין להרבות בסעודת פורים גם בלילה, א"כ אולי כדאי גם לתת משלוח מנות אחד בלילה, או מתנות לאביונים.

ועוד יותר מזה, ראיתי שישנם פוסקים הכותבים במפורש, שיוצאים ידי חובה גם בלילה. הראשון הוא, בעל האדרת, שכותב כך בספרו 'דברי הפורים' [מובא בקובץ מקבציאל (ל') דף קי"ג]. הוא אומר כך, המג"א כתב, שלא יוצאים יד"ח במתנות לאביונים בלילה. ולענ"ד נראה, די"ל דמתנות לאביונים שאני ע"כ. נכון שלגבי משלוח מנות, לא יוצאים ידי חובה בלילה, כיון שהמשלוח מנות הוא בשביל הסעודה. אבל לגבי מתנות לאביונים, הדבר הוא בכדי שהעני ישמח, א"כ גם בלילה הוא שמח. לפי דבריו, גם בלילה יוצאים יד"ח של מתנות לאביונים.

בספר ברכת יוסף [חלק שני סי' קט"ז דף שפ"ד], הביא את דברי ערוך השלחן סעיף ט"ז, שכתב כי אם שלח מנות בלילה, לא יצא יד"ח. וכתב עליו, במחילת כבוד תורתו, לא ידעתי מניין לו שלא יצא? דמלבד שאין ראייה מהרא"ש הנ"ל שלא יצא, שהרי רק כתב 'דעיקר פרסומי ניסא הוא ביום', משמע דגם בלילה איכא פרסומי ניסא קצת. דהיינו, זה לא שלא יוצאים יד"ח בלילה וכו' יעו"ש.

לפי זה יוצא, כי ישנן סברות ושיטות, שאפשר לצאת במתנות לאביונים בלילה, ובודאי בדיעבד, וכן במשלוח מנות בלילה. א"כ ישנה שייכות למצות משלוח מנות וסעודת פורים ומתנות לאביונים, גם בלילה. ממילא בודאי שיש מקום לכוון על כך, בברכת שהחיינו של לילה.

גם בספר אורה ושמחה על הלכות מגילה [פרק שני עמ' ק"ט] כתב, כי יש לעיין, אולי יש לדייק שמתנות לאביונים ומשלוח מנות יצא אפי' בלילה, בדיעבד עכ"פ, או דילמא וכו'. אם אפשר לצאת יד"ח בדיעבד, ואפילו אם נגיד שלא, מכל הטעמים והנימוקים האלה, אנחנו נשארים בכך, שהדבר טוב מאד וחשוב מאד, שהשלוחי ציבור יכוונו בכך, וגם שהקהל יכוון, וכדאי אפילו לומר זאת במפורש, לכוון בברכת שהחיינו על כל המצוות שליום. וכפי שאמרנו, לכולי עלמא, גם למי שיגיד שהדבר אינו מועיל, בכל זאת בודאי שהדבר לא יזיק. א"כ הדבר בבחינת, מהיות טוב, אל תיקרא רע.

דרך אגב, ישנם האומרים, כי זה לאו דוקא בנ"ד, אלא גם בליל פסח, כאשר מברכים שהחיינו, יש לכוון גם על מצות אכילת מצה, ומצות אכילת מרור, ויתר המצוות של לילה, כגון ארבעה כוסות ואמירת האגדה. כמובא בס' ברכת השיר והשבח לידידנו הרה"ג אברהם לוי סי' צ' דף תמ"א.

בהמשך דבריו שם בדף תמ"ב, דן בעניין דלעיל, וכותב חילוק יפה בזה, וכדאי להביא את דבריו. לכאורה צ"ע, דמה מועיל לפי דעת הרמב"ם ומרן השו"ע לכוון בברכת שהחיינו בלילה גם על המשלוח מנות וסעודת פורים, דהא אלו המצוות קיומם ביום. וכמו שבלולב לא יועיל לפטרו מברכת שהחיינו בשעת קידוש הלילה, ה"נ הכא.

ויש לומר, דלא דמי ללולב ולסוכה. דאלו המצוות, הן מצוות חלוקות, ואינם מעצם מציאות היום טוב, ומשום הכי תיקנו להם גם ברכה בפני עצמה. וכיון שמברכים עליהם ברכה בפני עצמה, שייך ביה שפיר נמי ברכת שהחיינו על עצם המצוה הבאה מזמן לזמן. ולכן סוכה, שמצותו מתחילת הלילה, אפשר לפטרו בברכת שהחיינו שמברך בשעת קידוש הלילה, דבאותה שעה שנכנס החג גם מתחיל החיוב של מצוות ישיבת סוכה. ומצות לולב,

שערי יצחק – השיעור השבועי

כזה. אין הוכחה. המדקדקים גם אצלינו ודאי נוהגים. כי זה חומרא והידור, כמו שכתבו זאת הפוסקים בלשון "נכון", וכמובא לעיל. הרי גם האשכנזים לא "נוהגים" זאת, ולכן המשנ"ב אומר שיודיע לש"צ.

פרשת זכור, מחיית עמלק בזמנינו, איפון – אותיות ניאוף, ותשובות הגאון הגדול הרב חיים קנייבסקי שליט"א בעניין המוצא מכשיר טלפון לא כשר ושברו, האם חייב לשלם.

בשבת הבאה, נקרא בעז"ה את פרשת זכור. זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֶק (דברים כ"ה, י"ז). צריכים לדעת, אמנם אין לנו היום עמלק, שנוכל לקיים בו 'תמחה את זכר עמלק'. אבל, ישנם שני דברים. יש את תמחה את זכר עמלק [שם שם י"ט], ויש את מחה אמחה את זכר עמלק [שמות י"ז, י"ד]. גם הקב"ה מוחה אותו. כתוב במפרשים, כגון בתורת משה למהר"ם אלשיך, כי 'זכר עמלק' היינו, היצר הרע שנמצא בלב כל אדם ואדם. את העמלק' שיש בליבו, צריך למחות. הכוח של אויבי ישראל, היניקה שלהם, היא מהעבירות של עם ישראל. זה מה שנותן להם את העצמה והכוח, להתגרות בעם ישראל ולצערם. גם לאויבי ישראל, וגם לערברב אשר בתוכנו. מתוך כך, יש להם את האפשרות לעשות זאת. כיון שאם היינו צדיקים ומושלמים, לא היה נותר להם אויר לנשימה, וממילא הם היו מתים. לא היתה להם חיות. לכן הקב"ה אומר, אתה 'תמחה את זכר עמלק', ואני 'מחה אמחה'. אתם בארץ, ואני בשמים. יִפְקֹד יְיָ עַל צָבָא הַמְרוֹם בְּמָרוֹם, וְעַל מַלְכֵי הָאָדָמָה עַל הָאָדָמָה [ישעיהו כ"ד, כ"א].

כידוע, לצערינו נפוץ בציבור, אפילו אצל קצת אנשים הנקראים 'חרדים' – מחרידים, מכשירים שהם טמאים. אינני רוצה לקרוא למכשירים – מכשולים בשמם, אולי רק בהיפוך אותיות. הביא לי ידידנו הרב מהלא – מלר הי"ו, דבר שהתפרסם אצלם בלוח המודעות, בכולל נחלת רפאל, כאן בסניף ב"ב

שמצותו ביום, מברך עליו ביום, דלא שייך לפטרו בברכת שהחיינו של-לילה. אבל בפורים, מצות משלוח מנות וסעודת פורים ומתנות לאביונים, כל אלו המצוות, אינם מצוות חלוקות בפני עצמם, דאלו המצוות הוו מעצם מציאות יום הפורים. ומש"ה גם לא תיקנו על זה שום ברכה, כמו שתיקנו על קריאת המגילה. ולכן כיון שלא תיקנו ע"ז שום ברכה על עצם המצוה של משלוח מנות וסעודת פורים, ממילא לא שייך לברך עליו שהחיינו. ולכן לדעת הרמב"ם ומרן השו"ע, שמברך שהחיינו על המגילה רק בלילה ולא ביום, לדבריהם שפיר יש לכוון לפטור בברכת שהחיינו גם המשלוח מנות וסעודת פורים, אע"פ שמצוותם ביום, משום דאין ברירה אחרת. אבל לפי המג"א ודעימיה, שמברך שהחיינו גם ביום שקורא המגילה, שפיר מכוון בברכת שהחיינו גם על המשלוח מנות וסעודת פורים.

לכן להלכה נראה לפי מש"כ בס"ד, דכל מה שצריכים לכוון על כל אותם מצוות שלא מברך עליהם לא ברכת המצוות ולא ברכת שהחיינו, הוא רק דין לכתחילה, ואינו לעיכובא ודו"ק. עכ"ל. ושפתים ישק.

בסוף דברי האדני פז, כתוב נקודה נוספת. וז"ל, ופיק חזי מאי עמא דבר, שרוב המון העולם מקהילותינו אינם מקפידים על זה כלל, ואינם מכוונים לפטור בברכת שהחיינו, רק את קריאת המגילה בלבד. ולא שמענו ולא ראינו למי שיעיר ויזכיר, שצריך לכוון לפטור את מצוות היום של פורים, וכן עיקר.

על הלשון הזאת, 'לא שמענו ולא ראינו', אני ממש מתפלא. הרי אנשים קוראים שת"ז, ואינם מקיימים את מה שהם קוראים? אינני יודע. כנראה הם לא לומדים כמו שצריך. הרי הדבר כתוב במפורש בשת"ז. ומה שהאנשים לא יודעים מכך, הדבר נשכח מתוך טירדה וחוסר תשומת לב. אבל אי אפשר להגיד, שאין מנהג

בשכונת נחלת משה, רחוב הרב דיסקין כנראה. מעשה שאירע אמש עם מכשיר לא כשר. אותיות ניאוף, בהיפוך אותיות. אני אומר זאת, רק בכדי לדעת מה המכשיר הזה.

בקיזור, היה מעשה, אקרא לכם כפי שכתוב, לאור המבוכה הגדולה וחוסר הבהירות בנושא, נכנסנו לקודש פנימה היום יום חמישי שבת קודש פרשת וירא בשעת הצהריים, ושאלנו את הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, לדעת תורה והלכה ברורה בדבר.

אלה הדברים שהציגו בפניו, את השאלות הקריא לפניו נכדו, הרב אריה קנייבסקי. יש גם הקלטה, ניתן להאזין.

אחד מאברכי הכולל ראה שמונת בתחום הכולל טלפון, עם אינטרנט פרוץ, מחובר לחשמל. מישהו בא "לזכות", לשאוב חשמל מהכולל, הביא טומאה, הכניס צלם בהיכל. והנה אותו אברך רואה טלפון עם אינטרנט פרוץ, אין לידו אף אחד, הבעלים לא לידו, האברך לקח אותו, יושבר אותו תחת ההר, שיבר אותו לרסיסים. מי הבעלים של זה? אף אחד לא יודע. הדבר עורר סערת רוחות בין האברכים, וההלכה בזה לא כל-כך ברורה להם.

על כן ילמדנו רבינו, שאלה א', אם אברך מוצא בכולל מכשיר עם אינטרנט פרוץ, האם יכול לקחת אותו ולשבור אותו? תשובה: כן. בטח. שאלה ב': האם יש בזה קידוש ה' תשובה: בטח. [שאלה ג' חסרה במקור]. שאלה רביעית: האם צריך לברר של מי זה לפני שעושה את המעשה. תשובה: לא צריך. לא משנה של מי זה, אפילו אם יהיה קבילי, או משומד. מובן כנראה, כי אין היתר לשום בריה, להשתמש במכשיר זה. שאלה חמישית: אם נתגלה למפרע, שהמכשיר היה של-שומר של בית הספר הסמוך. בסוף התברר, כי כיון שישנו בית ספר סמוך, זה היה של ה"שומר" הזה, שהניח אותו לרגע בכולל. האם יש בזה

חילול ה', או זה קידוש ה'? השומר הזה, הוא חילוני. תשובה: לא משנה של מי. [שאלה ו' חסרה במקור]. שאלה ז': האם יש נפק"מ, אם הוא חרדי, או חובש כיפה סרוגה? תשובה: יכול לעשות את זה תמיד, לא משנה של מי. שאלה ח': האם ראובן צריך לשלם לו? לפחות שישלם לו, את שווי המכשיר? תשובה: פרוטה לא צריך לשלם, זה לא שווה פרוטה.

שאלה ט': אם השומר שואל את אברכי הכולל, אם יודעים משהו על המכשיר. הוא בא לשאול, האם מישהו יודע, מה קרה עם המכשיר? הוא חושב, אולי גנבו אותו. הוא לא ידע שמישהו שבר אותו, אלא חשב, אולי מישהו נכנס וגנב אותו. האם צריך לגלות לו מה שנעשה? תשובה: להגיד לו ששברו את זה.

שאלה עשירית: האם מותר לאחד האברכים, שאיננו מוכן לקבל את המעשה, לאסוף כסף מאברכים על מנת לרכוש עבורו מכשיר חדש? רח"ל. זאת כבר בעיא. כנראה אולי הוא חושד במישהו וכדומה. או סיבות אחרות. א"כ עכ"פ האם הוא יכול לאסוף כסף ולקנות לו מכשיר חדש? תשובה: חלילה וחס. שאלה י"א: האם יש בזה חילול ה' אם יקנו? תשובה: בטח. שאלה י"ב: האם מותר לתלות פתק שיש בהחזרת המכשיר השבת אבידה וקידוש ה'. תשובה: חלילה וחס.

מובן, כי זה לא מצות השבת אבידה, ולא קידוש ה'. אלא, להגיד לו ששברו את המכשיר, ושאסור להחזיק זאת. זהו הדרך אשר תלו אצלם בכולל, ומי שרוצה אני יכול לתת לו העתק ממנו.

לדעתי צריך להוסיף כי כל ערום יעשה בדעת, ואיזהו חכם הרואה את הנולד, שלא יסתעפו מכך סיבוכים וקטטות ונוזקים בנקמה, עירוב השלטונות וכדומה. וכן בעניינים נוספים. ודי למבין.

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: א"כ כנראה מי שבירך את הברכה, נסתפק בכך, ולכן אמר את שם ה' רק במחשבה. השאלה היא, האם אכן ברור שהוא אמר את שם ה', או שלא?

המשך השאלה מהקהל: את המלים י"י אלדינו, הוא לא אמר. אפילו לא את המלים מלך העולם. הרב אזרחי התחיל את הברכה, ונתן לציבור להמשיך. אבל הוא בעצמו, לא אמר את שם ה'. ברמקול לא שומעים את שם ה'. רק את ההתחלה שמעו 'ברוך', 'מלך העולם', וכן את הסיום 'חכם הרזים'.

תשובת מרן שליט"א: אולי פחדו שיהיה חילול ה', ע"י שהאנשים יקליטו זאת, וישמיעו אחר-כך במכשירים וכו'. אולי מפני כבוד שם ה'. יתכן שהוא אמר זאת לעצמו בשקט, רק אולי הוא לא רצה להשמיע את זה ברמקול. ובכל אופן, המנחה אמר לפני כן לאנשים לברך. צריך לברר. כנראה בגלל שיש גדולי תורה שפסקו לא לברך, הוא העדיף להיות בשב ואל תעשה. עשה כעין פשרה. תכף אגיד לכם בדיוק את כל הדעות, אבל נלך לפי הסדר, דבר דבור על אפניו.

ישנו גליון בשם "דפי עיון" (גליון 394), שיצא במיוחד לרגל העצרת, תשובת המשקל ע"י קידוש ה', כנגד חילול ה' הנורא, של כוונת חלק מהעם להגדיר תלמידי ישיבה לומדי תורה כפושעים רח"ל. ובדרך אגב, כמה פרטים על ברכת 'חכם הרזים'. אלו דפי עיון, מהרה"ג ישראל ארנון שליט"א.

הוא מביא (בדף ו'), כי כבר דנו בשאלה הזאת, כתב בספר "שער העיון" (להרב אליהו אריאל, על ברכות הראייה) להסתפק כדלקמן, האם הברכה על ראיית כינוס של ששים ריבוא, ולפי צד זה מספיק לראות חלק מהששים ריבוא, כיון שיודע שהם חלק מהקהל המכונס. או שהברכה היא על ראיית המספר ששים ריבוא, ואז יש לראות בפועל את כל הששים ריבוא. וצריך עיון.

השלמה בעניין ברכת "חכם הרזים" בעצרת תפילה שהתקיימה בירושלם ת"ו על גזירת גיוס בחורי הישיבות, והאם צריך לראות את כל הששים ריבוא. ברצוני להביא בפניכם תשובות נוספות על עניינים אשר שאלו את הגר"ח קנייבסקי שליט"א, בקשר לעצרת תפילה שהתקיימה בירושלם עיקר"ת, לעניין ברכת 'ברוך חכם הרזים'. בנושא זה, ישנה קצת מבוכה. בודאי אתם זוכרים, מה שדיברנו בשיעור הקודם, כי מי שאינו רואה את כל הששים ריבוא, מן הקצה אל הקצה, אינו צריך לברך. ובנוסף שאלו אז, מה הדין לגבי נשים וילדים? האם גם הן מצטרפות? ומן השמים יצא לי הפסוק, כשש מאות אלף הגברים לבד מטף. הדבר נפל לי בפה, כביכול ברוח הקודש. לא התכוונתי לכך מעיקרא, לא חשבתי על תשובה זאת מראש. אבל מאידך, נתפרסם השבוע בפרט דעת כמה גדולי תורה רבים האומרים, שמספיק אפי' לראות רק חלק מהששים ריבוא. הדבר שקרה הוא, שאנחנו דיברנו על כך בשיעור הקודם, במוצאי שבת, והעצרת היתה ביום ראשון, אולם רק ביום שני התגלה כי בספר בניהו, לרבינו יוסף חיים, כתוב במפורש, שאכן צריך לראות את כולם. ותיהום העיר, ובני ברק נבוכה. ח"ו בירכו ברכה לבטלה? ולא עוד אלא בפרהסיא.

כאשר שמעתי וראיתי, שישנם כ"כ הרבה רבנים האומרים אחרת ממה שאמרנו, נתקיים בי מק"ש וְאֵינִי פֹמְעֵט נְטִיּוֹ רַגְלִי וְתִהְיֶה עִגְלוֹ. כמעט כולם חושבים, שאין צריך לראות את כל הששים ריבוא. אמנם הבאתי מקורות וראיות לכך, ודיוק בדברי רמב"ם, ומאידך הם סומכים כנראה רק על סברות. אבל חבל שהספר בניהו, לא התגלה לפני העצרת, כי אכן כתוב שם כך במפורש כדברינו. לכן, בס"ד אגיד את הדברים לפי הסדר.

שאלה מהקהל: כאשר בירכו שם, לא שמעו את שם ה' ברמקול.

אמנם יש להעיר בזה כדלקמן, בעצרת שלפנינו, מספר הנשים אינו גדול, ואינו משמעותי לשאלה שלפנינו. אמרו לי, שהיו בערך 10-15 אחוז של נשים.

אבל לפענ"ד, השאלה היא לא רק על נשים, אלא גם על קטנים. ותכף תשמעו, שלא רק על קטנים פחות מגיל שלש עשרה, אלא אפילו על פחות מגיל עשרים. אלא רק מגיל עשרים, ועד גיל ששים. וזהו כבר דבר חדש, כמדומני שעל כך כמעט ולא דנו.

בכל אופן הוא כותב כך, בשאלה זו הכריע הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שנשים וטף מצטרפות למניין. מאידך, לגבי צירוף של מומרים ומחללי שבתות בפרהסיא, אמר הגר"ח שליט"א שאינם מצטרפים.

אבל הוא אומר בסוף, השאלה הכמעט יחידה שאין עליה תשובה חד משמעית היא, האם אנו בטוחים במספר המשתתפים בעצרת, שאכן יש בו מעל ששים ריבוא?

ויש להתייחס לזה כדלקמן, האם אפשר לסמוך על נתוני המשטרה והתקשורת? המשטרה אומרת, שישנם ששים ריבוא, אם תגיד כך. ואמר הגראי"ל שטיינמן שליט"א, שקשה לסמוך, כיון שהידע שלהם בנוי על הערכות, ולא על ידע אמיתי. מישהו אמר לי, שהרב שטיינמן שאל, אם יש שש מאות אלף, אז איפה הם היו בבחירות? למה לא רואים אותם?

מסתברא שמעולם לא ידעו יותר טוב למארגני אירוע כלשהו, ואיך הסתמכו על זה. כיצד ידעו זאת בעבר? ישנה הלכה, של ששים ריבוא. אבל איך הם ידעו כי אכן ישנם ששים ריבוא? ומחמת טענה זאת, פסק הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שאם ההגיון אומר שיש קהל בסדר גודל כזה, אפשר לברך בשם ומלכות ללא חשש.

ואמרו כמה פוסקים, שאם נבוא לחשש לזה, אם כן 'לעולם' אי אפשר לברך ברכה זו. שהרי כמעט לא שייך לראות מנקודה אחת את כל שאר האוכלוסיה. והגר"ח קנייבסקי אמר, שאם יודעים שיש ששים ריבוא, אין צריך לראות את כולם, ומספיק שרואים את חלקם. עוד הוסיף, שכאשר אנשים נמצאים זה עם זה, ההצטרפות היא לא רק לכל מי שנמצא בכמה רחובות, אלא גם הנוכחים בבתים מצטרפים. זה כבר חידוש על חידוש. ראשית, דעתו שלא צריך לראות את כולם. דבר שני, לא רק האנשים שברחובות מצטרפים למניין ששים ריבוא, אלא גם מי שנמצא בתוך הבתים. כביכול הכל נהיה, כגוש אחד.

ובדף ז' שם כתוב, האם נשים מצטרפות לחישוב גודל הקהל? הרא"ה [רבי' אהרון הלוי, שהיה בדור הרשב"א, במסכת ברכות דף נח ע"א] כתב, שברכת 'חכם הרזים' היא על ראיית ששים ריבוא, שבהם כלול כל הדעות והפרצופים, ולכן ניתנה התורה לששים ריבוא. וכתב בספר שער העין הנזכר לעיל, שלדבריו יש להסתפק כדלקמן: האם בסכום זה של ששים ריבוא, נכללים גם נשים וטף. או כיון שהשווה למתן תורה, צריך להיות דומה גם בפרט זה למתן תורה, שהיו ששים ריבוא גברים בדוקא.

מצד שני, הם מביאים ראיה [שם עמ' ז], כי גם הנשים נכללות בששים ריבוא, הגר"א (הובא בס' בני בנימין על הרמב"ם שבת פי"ד הל"א, בשם גאון יעקב על עירובין) מוכיח, שאין צריך ששים ריבוא לרשות הרבים בשבת. בהמשך אכנס לעניין זה (בלי נדר, אם יהיה זמן), כיון שזהו כבר נושא יותר עמוק.

דהיינו, מצד אחד, מהרא"ה מוכח שלא מצטרפות, וכמו שבמתן תורה הנשים אינן בכלל חשבון ששים ריבוא. ומאידך, לפי מה שהוא פלפל בדברי הגר"א, יוצא כי אכן הן מצטרפות. הדבר לא כתוב במפורש בהגר"א.

שספרו את כל המלקוח באדם [במדבר ל"א, כ"ו], שאם משה בעצמו ספר א"כ ידע מיד בהסתכלות ולא לקח הרבה זמן].

נראה את מקור עניין זה, בגמ' מס' ברכות [דף נח ע"א], ת"ר, הרואה אוכלוסי ישראל, אומר 'ברוך חכם הרזים'. שאין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהן דומים זה לזה. בן זומא, ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית, אמר 'ברוך חכם הרזים', ו'ברוך שברא כל אלו לשמשני'.

הדבר ברור, כי את ברכת 'ברוך שברא כל אלו לשמשני', איננו מברכים, כיון שהיא מיוחדת לבן זומא, והדבר לא נפסק להלכה. אבל דייקנו [בשיעור הקודם] מהלשון, 'ראה אוכלוסא ע"ג מעלה בהר הבית', למה חז"ל אומרים שהוא היה על גב מעלה בהר הבית? בשביל מה צריך לספר זאת? אלא כי רצו להגיד לנו, כיצד בן זומא יכל לראות ציבור כ"כ גדול? על כך דיברנו בשיעור הקודם, והבאנו גם בשם ספר עלי תמר, שכך הוא הבין בפשיטות.

וכך כותב הגאון רבינו יוסף חיים, בספר בניהו [הנדפס מחדש, עם הוספות מכת"י קדש], ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית. קשה, למה הוצרך לפרש המקום? ונראה לי בס"ד, בא ללמד שלא בירך הברכה, אלא מפני שהיה עומד במקום גבוה, וראה כל הראשים שבהם בעיניו. אבל אם עומד בתוכם, שאין הריבוי בעיניו, לא היה מברך.

בן זומא ראה את כל הראשים. ובזמנינו, הכוונה למגבעות. כיון שכיום לא רואים את הראש, אלא את המגבעת, שהיא יותר גבוהה. בזמנם לא חבשו מגבעות, רק הכהנים בבית המקדש.

אולם לכאורה, הרי לא כל האנשים הם באותו הגובה? גם אם האדם עומד במקום גבוה ורואה זאת, אפילו עלגבי הר והם בבקעה, אבל הרי ישנם אנשים נמוכים והם מוסתרים? אלא

והמסקנא שלו היא, נראה שאם יתבררו נתונים סבירים, שמספר המשתתפים מוערך בכששים ריבוא, ניתן לברך בשם ומלכות.

ברצוני להקדים ולומר, כי בנ"ד, הערכות המשטרה והתקשורת, בנויות ממש על בלימה. שמעתי כי שיטת הספירה שלהם, היא עפ"י מכשירים טכנולוגיים, המאפשרים לדעת כמה אנשים הנמצאים באיזור זה, מחזיקים במכשירי פלאפון. עפ"י זה הם עושים את החשבון, כמה מחזיקים, וכמה לא מחזיקים, וכמה אנשים עומדים במטר מרובע. זאת שיטת ההערכה שלהם.

אינני חושב שזאת טענה, כיצד אפשר לדעת שישנם ששים ריבוא? כיון שאם למשל, נמצאים במקום כדוגמת הר הבית, והאנשים עומדים שם צפופים, וידעו כמה אמות בדיוק ישנם בשטח זה, א"כ לפי חשבון האנשים העומדים דחוקים וצפופים, אפשר לדעת זאת. זה לא דבר שאינו שייך במציאות.

הערה מהקהל: מהרי"ל דיסקין ידע, כמה עלים יש בעץ, ק"ו חז"ל. תשובת מרן שליט"א: כן, נכון, אבל הוא היה משהו מיוחד. [הבאתי זאת לפני כמה שיעורים במוצש"ק בא ה'תשע"ד. לפי מה שמונח בזכרוני, קראתי זאת לפני כארבעים שנה, כמדומני זה מסופר עליו בספר 'השרף מבריסק'. כדאי להוסיף מה שראיתי בעת בספר אעלה בתמר [בני ברק התשס"ה] דף פ', ר"צ רוטנברג הראה למרן החזון איש ז"ל גביע, ושאל אותו אם יש בגביע הזה שיעור. ומרן ז"ל ענה לו כן יש שיעור מספיק בגביע, ואח"כ בדק ומצא שיש בגביע שיעור מדוייק של רביעית שהוא 150 סמ"ק כפי שיעור חזו"א. [זה כפי שיטתם, אבל למנהגנו הוא רק כ-86 סמ"ק כידוע, ואכמ"ל. יב"ן]. פעם אחרת הביא רבינו על מהרי"ל דיסקין שבהסתכלות אחת ידע לספור כמה עלים יש בעץ וכדומה, ואמר רבינו לפ"ז גבי ספירת הבז שבפרשת מטות,

מסתברא, שלא חייב לראות את כל הראשים. תיקח בחשבון, כמה אנשים נמוכים מסתבר שישנם שם. אבל בסה"כ, הכל מלא, רואים את רוב ככל הששים ריבוא. ישנה הנחה המתקבלת על הדעת בהחלט. או שצריך לצאת מן הספק, דהיינו שיהיה אפילו יותר מששים ריבוא, כך שיהיה בטוח שלא נכנס לספק הזה.

א"כ הדבר כתוב כאן במפורש, שאם אתה עומד באמצע, והאנשים מסביבך. אמנם אומרים לך בודאות שישנם ששים ריבוא, אבל אתה לא רואה אותם, אינך יכול לברך. כך כותב הגרי"ח בספר בניהו.

בדקתי ומצאתי, כי עניין 'עומד על גב מעלה', מוזכר בש"ס, בחמש מקומות, בעניינים שונים. חוץ מבנ"ד, הדבר כתוב גם במס' שבת, ובמס' פסחים, ובמס' חגיגה, ובמס' ע"ז. ישנם מקומות, שהדבר מובן, מדוע כתוב 'על גב מעלה'. וישנם מקומות, שהדבר אינו מובן.

במסכת שבת [דף קט"ו] כתוב כך, מעשה באבא חלפתא, שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריא, ומצאו שהי' יושב על שלחנו של (יוחנן הנזוף), ובידו ספר איוב תרגום, והוא קורא בו. אמר לו, זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך, שהיה עומד ע"ג מעלה בהר הבית, והביאו לפניו ספר איוב תרגום. ואמר לבנאי, שקעהו תחת הנדבך. כאן לא מובן, מדוע סיפרו ש'היה עומד על גב מעלה'? מה זה משנה היכן הוא היה?

לפני שנמשיך, נסביר מה הפירוש 'גב מעלה'? הר הבית, היה עשוי מעלות מעלות. כתוב במס' מדות [פרק שני משנה ג'], שתיים עשרה מעלות היו שם. רום המעלה חצי אמה, וְשִׁלְחָה חצי אמה. בסה"כ, שש אמות. 'מעלה' היינו מדרגה ממדרגה למדרגה, חצי אמה. והמדרגה בעצמה, שטחה חצי אמה. ועוד מדרגה, ועוד חצי אמה. אם נצרף את הכל בקו ישר, יצא בסה"כ שש אמות. זהו 'רום המעלה חצי אמה,

ושלחה חצי אמה'. אומר התפארת ישראל [שם], כי אל תחשוב שהמעלות הללו, היו רק בין השערים שלמטה ושלמעלה, אלא שהם היו מקיפים את כל הר הבית יעו"ש. א"כ, זהו שטח גדול, בודאי יכלו להיכנס שם ששים ריבוא. ממילא, בן זומא עמד על גב מעלה, כנראה הוא עמד על המעלה העליונה, וכך הוא ראה את כל האנשים.

אמנם לפי סדר הלשון, 'בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה', משמע כי האוכלוסא 'היתה על גב מעלה'. אבל לא יכול להיות שכל האוכלוסא תהיה על מדרגה אחת, אלא על כרחנו הכוונה שבן זומא ראה אוכלוסא, והוא אז היה על גב מעלה בהר הבית.

ממשיך ואומר התפארת ישראל שם, והם הם שהוזכרו בש"ס [פסחים ד"ג ב'], אדקאמר, הר הבית, סטיו כפול היה. סטיו לפניו מסטיו. ופי' רש"י התם, סביב סביב. אלמא, דסביב לכל הר הבית היו המעלות הללו. כל המדרגות האלה, היו כמין אצטבאות.

א"כ, הבאנו את הגמ' מס' שבת, וזהו מקום שני. המקום השלישי, הוא בגמ' מס' פסחים ודף נו ע"א, ושם מובנת הכוונה. כתוב כך, אמרו, לא היו ימים מועטים, עד שחיפו את ההיכל כולו בטבלאות של-זהב, שהן אמה על אמה כעובי דינר זהב. ולרגל, היו מקפלין אותן, ומניחין אותן על גב מעלה בהר הבית, כדי שיהו עולי רגלים רואין שמלאכתם נאה, ואין בה דלם. שמו זאת, בכדי שיראו כל עולי הרגלים. כאן מובן, למה כתוב 'על גב מעלה', הכוונה בכדי שיראו אותם.

בנוסף, הדבר כתוב גם במס' חגיגה, ובמסכת ע"ז. נשאר את מס' ע"ז לסוף, לפי הסדר. ומה גם כי שם הוא בעצמו, הגרי"ח בספר בן יהודע, מסביר את העניין.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הוא יאיר עינינו. [שוב מצאתי מקום לתרין, בשיעור הבא בלי נדר]. אבל בעניין זה, יש לנו פירוש טוב על הדבר.

מִרְן הַשׁוֹ"ע [ויד סי' רל"ב סעיף ד'] כותב כך, נדרי הבאי כיצד? הרי ישנם ארבעה סוגי נדרים, שהתירוס חכמים. ואחד מהם, הוא נדרי הבאי. כגון שאמר, קונם ככר זה עלי [מִרְן שליט"א אומר בכינוי, "עליו" אם לא ראיתי כיוצאי מצרים, אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד או חומה גבוהה לשמים, (אינו נדר), שכן דרך העולם להפליג, ולא כיוון לשם נדר. אדם נשבע, ואוסר עליו את הככר. הוא רוצה שיאמינו לו, לכן הוא נשבע, שיהיה קונם עלי הככר, אם לא ראיתי כיוצאי מצרים. או אם לא ראיתי נחש גדול, כקורת בית הבד, כמו שיש במקום שעוצרים שם את הזיתים. או אם לא ראיתי, חומה שהיא עד השמים. והרי אין חומה עד השמים, ואין נחש כקורת בית הבד, אין נחש בגודל ועובי כזה. וכן, אם לא ראיתי כיוצאי מצרים, לא יכול להיות שראית דבר כזה. א"כ, דבר אינו נדר. כיון שמבינים, כי הוא התכווין להגיד זאת בדרך הפלגה.

אומר על כך הט"ז [שם סק"ז], בגמרא ובטור כתוב, אם לא ראיתי "בדרך הזה" כיוצאי מצרים. דהיינו, לדעתו בשו"ע חסרות המלים הללו, ומוכרחים לגרוס כן. כי כשהגמ' מדברת על קורת בית הבד, הגמ' בנדרים שם [פ"ג] שואלת, למה הדבר לא יכול להיות? הרי היה מעשה בְּשִׁבּוֹר מִלְכָּא, שהיה שם נחש אשר היה בולע גמלים? כן יכול להיות נחש בגודל כזה. א"כ למה הגמ' לא שואלת גם על כיוצאי מצרים, שאכן הדבר יכול להיות מציאות? והא אפשר שראה כן. דהא איתא באו"ח סי' רכ"ד סעיף ה', הרואה ששים ריבוא מישראל ביחד וכו'. הרי מצינו זאת, בדין של ברכת חכמים הרזים? למה אתה אומר, שזהו דבר הבאי, להגיד שראה ששים ריבוא, ושזה לא מציאות? לכאורה הדבר אכן מציאות?

במסכת חגיגה [דף טו ע"א] כתוב, וזהו עניין ידוע, המקום הרביעי, מעשה ברבי יהושע בן חנניה, שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית, וראהו בן זומא ולא עמד מלפניו. אמר לו, מאין ולאין בן זומא? אמר לו, צופה הייתי בין מים העליונים למים התחתונים, ואין בין זה לזה אלא שלש אצבעות בלבד. למה כתוב כאן, שהוא היה עומד על גב מעלה? הדבר צריך עיון, אינו מובן.

במסכת ע"ז [דף כ ע"א], זה המקום החמישי, הגמ' אומרת, אסור לאדם שיאמר, כמה נאה גויה זו. מְתִיבִי, מעשה ברשב"ג שהיה על גבי מעלה בהר הבית, וראה גויה אחת נאה ביותר. אמר, מה רבו מעשיך יי' [תהלים ק"ד, כ"ד]. קשה איך הוא משבח את נוי הגויים? אומרת הגמ', לא, הוא לא שיבח את הגויים על הנוי שלהם, אלא הוא שיבח את הקב"ה, רבש"ע, איזה יופי, בריה כזו בעולם.

וכיצד מותר להסתכל עליה? ולאסתכולי מי שרי? מתרצת הגמ', קרן זוית הואי. מפרש רש"י, כשפונה לימין או לשמאל, ליכנס ממבוי למבוי, ופוגעין זה את זה בקרן זוית. דהיינו, הוא היה הולך מצד אחד, והיא באה מהצד השני, והוא נתקל בה בסיבוב. הוא לא ראה אותה מראש, כיון שזה היה קרן זוית. דאינו רואה אותה מרחוק באה כנגדו, שיעצם עיניו. זאת בכדי להסביר את המציאות, כיצד הדבר היה יכול להיות, זה קרה בהפתעה.

על כך עומד בספר בן יהודע [שם], וכותב כך, נראה לי בס"ד, לכך הוצרך תנא דברייתא, לסיים לנו המקום שראה רשב"ג את הגויה, באמרו שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית, ללמדנו דקרן זוית הואי. לכן כתוב, שהוא היה על גב מעלה. יען כי הוי קים להו, שהמעלות בהר הבית לא היו עשויות ביושר, אלא מתעקמים באלכסון, ובזה ברור להם דקרן זוית הואי. אמנם בשני המקומות האחרים, צריך ביאור למה הדבר נכתב. והמקום ברוך

אלא על כרחך לומר, אומר הט"ז כי בודאי שהדבר מציאותי, לראות ששים ריבוא. אבל ההוא שנשבע, דמה שהוא אמר 'בדרך הזה, היינו שמפורסם הוא שלא היו שם ששים ריבוא באותו דרך. אבל לגירסא דכאן, קשה מהגמ' שהזכרנו. כלומר, חייב להוסיף בשו"ע את המלים, 'אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים, אז זהו דבר הבאי. כיון שמדובר שידעו, כי בדרך הזאת, לא היו ששים ריבוא כיוצאי מצרים. אם הוא אמר כך, בודאי שהוא התכוון להפליג. אבל אם אמר באופן סתמי, 'ראיתי כיוצאי מצרים, הדבר בהחלט יכול להיות. כך אומר הט"ז.

למעשה, אפשר לתרץ את הקושיא שלו, על פי הירושלמי במס' נדרים על המשנה הזאת ופ"ג הלכה ב' וז"ל, איפשר שלא עבר בה כעולי מצרים? פירוש, שמקשים הרי הדבר אכן יכול להיות. ולמה כתוב שזה נדרי הבאי? וכי לא יכול להיות שראה כעולי מצרים? אלא כן אנן קיימין, בראייה אחת. והא לוליינוס מלכא, כד נחת לתמן, נחות עימיה מאה כ' ריבויין. מצאנו שלוליינוס המלך, כאשר ירד לבבל, הלכו איתו מאה ועשרים ריבוא בני אדם. א"כ יכול להיות דבר כזה. למה אתה אומר, שהדבר אינו מציאותי? אלא כן אנן קיימין, בראייה אחת. המדובר הוא, לראות אותם בראייה אחת. דהיינו, העין לא שולטת בששים ריבוא בבת אחת. כפי שדיברנו בשיעור הקודם, כי בראייה אחת, אי אפשר לראות ששים ריבוא. אפשר להסתכל לכל הצדדים, עד שהוא רואה את כולם. ולגבי ברכת חכם הרזים, הדבר גם נחשב כראייה, כיון שכולם מצויים בסמיכות. כאן בנ"ד מדייקים, כי ממה שהוא אמר 'ראיתי, היינו שהוא ראה בראייה אחת, ודבר זה הוא שקר, כיון שהדבר אינו יכול להיות נכון.

לפי זה, השו"ע הוא מיושב. לא צריך להגיד, 'בדרך הזאת' בדוקא. הטורי זהב מסביר, שצ"ל 'בדרך הזאת, ויודעים כולם שלא עברו שם ששים ריבוא. אבל לפי הירושלמי, שהכוונה

היא 'בראייה אחת', א"כ באופן הזה, כשהוא אומר זאת בסגנון הזה, הדבר נחשב כנדרי הבאי. כנלע"ד בס"ד.

רש"י במס' ברכות [שם] מסביר, 'אוכלוסא, חיל גדול של ששים רבוא. לכאורה, למה רש"י אומר, שזהו "חיל גדול" של ששים ריבוא? צריך להבין זאת. מדוע נקט דוקא 'חיל'?

מהרש"א [שם] אומר, חכם הרזים, למאי דמסיק דאין אוכלוסא פחות מששים ריבוא, יש בהם ג"כ ששים ריבוא דעות מחולקים, והוא כלל כל הדעות, שעל כן ניתנה התורה לששים ריבוא במדבר, להיות התורה כלולה מכל דעה וחכמה, ואין להוסיף עליה. דהיינו, הוא בא להגיד כך. הרי הגמ' בהמשך אומרת, כי 'אין אוכלוסא פחות מששים ריבוא'. לפני כן, ללא זאת, היינו מבינים, כי יכולה להיות אוכלוסא, פחות מששים ריבוא. אולי אפילו ריבוא אחד, או כמה אלפים. ממילא אני מבין את מה שכתוב, שאין דעתם דומה, ואין פרצופיהם דומים. אבל אם אתה אומר, שהם ששים ריבוא, כיצד הדבר יכול להיות? עד כדי כך? אלא מתרץ מהרש"א, כי כיון שכך ניתנה התורה במדבר, בששים ריבוא, 'כי התורה כלולה מכל דעה וחכמה, ואין להוסיף עליה'.

ומה שאמרו חז"ל, כל מה שמחדש כל חכם בדורו, מסיני הוא, לפי שזה הדבר כבר היה בדעת אחת מאותן ששים ריבוא שהיו בסיני, כי אי אפשר שיהיה עוד דעת אחרת על ששים ריבוא. קשה לו, הרי אם אתה אומר, כי כל מה שמחדש כל חכם בדורו, הוא מסיני, דהיינו שהוא קיבל זאת מהקב"ה, א"כ הדעה הזאת לא היתה אצל האנשים שהיו בהר סיני? אלא הוא אומר, שזאת היא הכוונה, כי כל אדם שאומר בעת חידוש, נשמתו היתה במעמד הר סיני, שורש נשמתו היה כבר אז. ומה שהוא מחדש היום, כך נשמתו קיבלה בהר סיני. ושם היו ששים ריבוא מישראל, וכבר שם היה הדבר הזה. א"כ הוא משווה זאת, למה שהיה באותו זמן.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ילדים קטנים יצטרפו? ואפילו בחורים, פחות מגיל עשרים, אינם מצטרפים לחשבון. רק מגיל עשרים עד גיל ששים, לפי חשבון מתן תורה.

שאלה מהקהל: א"כ למה השו"ע סותם ואומר 'שש מאות אלף מישראל'?

תשובת מרן שליט"א: אתה צודק, נכון. בפשטות הרמב"ם והשו"ע ועוד פוסקים לא חילקו בכך, אולם אני אומר זאת לפי דברי רש"י שהקדמנו, האומר כי 'אוכלוסא' היינו חיל. לכן כתוב בגמ', בלשון אוכלוסא. וכעת נחזק את הדבר, לפי דברי הבן יהודע במסכת ברכות, כדלקמן. אמרתי זאת לפי שיטת רש"י, בכדי שאח"כ נצרף זאת לספק.

שאלה מהקהל: אולי הפוסקים סמכו שזה ידוע ומובן מאליו, לפי המובן על כששים רבוא שיצאו ממצרים ובמתן תורה?

תשובת מרן שליט"א: אולי. אך זה דחוק. הם היו צריכים להוסיף בפירוש "כיוצאי מצרים", שאז היה מובן כך.

עכ"פ הרי בהמשך הגמ' [במס' ברכות שם], כתוב על ישי אבי דוד כך. וכיון שהזמן קצר, אינני יכול להביא את כל הראיות והמקורות, לכן אגיד רק את הדברים העיקריים. כך כתוב, ישי אבי דוד, יצא באוכלוסא, ונכנס באוכלוסא, ודרש באוכלוסא. אומר ע"ז הבן יהודע, נראה לי בס"ד הכוונה, יצא למלחמה, ראש ושר לששים ריבוא, והצליח שלא נפקד מהם איש, אלא גם בחזרתו מן המלחמה, נכנס באוכלוסא עם אותם שיצא עמהם. מה הפירוש, יצא באוכלוסא? ישי יצא עם ששים ריבוא אנשים, הוא היה השר שלהם, ויצא איתם למלחמה, וגם חזר איתם. דהיינו, בזכות הצדיק, לא נפקד מהם איש. ועוד לו מעלה, שדרש בדברי תורה באוכלוסא, שהם ריבוי עם הרבה, שיש בהם חכמים בודאי. הוא דרש בדברי תורה, לפני ששים ריבוא. ובתוך הששים ריבוא, בודאי היו הרבה גאונים, תלמידי חכמים, ולמדנים, ואף אחד מהם לא הצליח להפריך את מה שהוא

ומאחר שאנחנו משווים, את העניין של ששים ריבוא לגבי ברכת חכם הרזים, למעמד הר סיני, וכפי שכתב גם הרא"ה, כפי שהבאנו למעלה, וכן המלבי"ם [שמות י"ט, א'] ועוד מפרשים, שהדבר שוה למעמד הר סיני, א"כ צריך להיות שיהיה ממש אותו הדבר.

על הפסוק, כִּשְׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רְגָלִי, הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף [שמות י"ב, ל"ז], צריך לדעת מה הפירוש 'רגלי'? ישנם כאלה המבינים, וכך מפרש יונתן בן עוזיאל, כי 'רגלי' היינו, שהלכו ברגליים, ולא רכבו על סוסים. כך גם דעת רס"ג בתפסיר, וכמו שהסביר הרע"ק בנוה שלום. אבל חז"ל אומרים [מובא במכילתא דרשב"י ובמדרה"ג שם], מה זה 'רגלי'? עושי מלחמה. 'גברים', חוץ מהנשים. 'לבד מטף', לבד מנשים וקטנים. כך כתוב במכילתא [שמות י"ב, ל"ה], רבי יונתן אמר, 'לבד מטף', לבד מנשים טף וזקנים. ובמכילתא דרשב"י ובמדרה"ג איתא, מלמד שעלו עמהם, פחות מבין עשרים שנה, [כיוצא בהן]. לא נאריך בכל המקורות, [הם מובאים בתו"ש שם דף מ"ח], אבל הדבר גם כתוב במפורש בשיר השירים רבה [פרק ו', ט"ז], על הפסוק שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וְשָׁמַנִּים פִּילֵגְשִׁים [שה"ש ו', ח"ג], 'ששים' המה מלכות, ששים, אלו ששים ריבוא שיצאו, מבין עשרים שנה ומעלה. 'שמונים פילגשים', אלו שמונים ריבוא שיצאו ישראל ממצרים, מבין עשרים שנה ולמטה. דהיינו, ממצרים יצאו ששים ריבוא, מגיל עשרים עד גיל ששים, ואלו היו הצבא. אולם הטף, דהיינו פחות מגיל עשרים שנה, היו עוד שמונים ריבוא. [ושם בשה"ש רבה ע"פ שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבָרֵי יִשְׂרָאֵל [שה"ש ג', ז'], הגירסא שגם מבין ששים שנה ולמטה היה ששים ריבוא, ולא שמונים, ויעו"ש במפרשים].

ממילא, מאחר שבששים ריבוא, לא נמנו האנשים שהם פחות מגיל עשרים, אלא העושי מלחמה, א"כ כיצד אפשר לבוא ולהגיד, שהנשים גם יצטרפו? וכיצד אפשר להגיד, כי גם

אמר. כולם אמרו עליו, שפתים ישק משיב דברים נכוחים. ולא נמצא מי שיבוא לטעון איזה פקפוק, בדברי תורה שדרש בהם. זהו בן ישי. אם כן רואים, כי אצל הגר"ח הדבר פשוט, כי המדובר על ששים ריבוא הנלחמים, על אנשי מלחמה, תלמידי חכמים. לא מדברים על נשים או על טף.

בספר עיון יעקב [על מס' ברכות] כתוב כך, חכם הרזים, כי אין אוכלוסא פחות מששים רבוא, ואז הוא מרכבה שלימה לשכינה, כמו המלאכים. וכמ"ש האלשיך פר' במדבר. וכלולים כל חכמות התורה, בנגלה ונסתר.

ראיתי את ספר תורת משה בפנים, למהר"ר משה אלשיך [במדבר דף ד"ז], והוא כותב בעניין הששים ריבוא כך, כי הנה אין ספק, כי בעשותו יתברך את ישראל ארבע דגלים, מעין ארבע מחנות שכינה, שהוא למען עשות מרכבה מישראל דוגמת מלאכיו יתברך, והלא כמו זר נחשב יתבטלו מלאכיו מרכבתו מהיות מרכבה אל השכינה, כי למה יגרעו. ומה גם, כי לא היה דרך עראי, כי אם בקבע כל הארבעים שנה. אך הנה אין ספק, כי גם שהיות בישראל ששים רבוא, יש בנפשותם כללות כל בחינות כוחות עליונים, כנודע ליודעים חן. כי על כן נתייחדה עליהם ברכת 'ברוך חכם הרזים', כי כל רזי התורה יוצאים מהכוחות שאותן הנשמות יצאו משם, ויונקות כל רזי תורה משרשן. הוא מדבר במפורש, על ברכת חכם הרזים.

לפני כן [בדף ב'] הוא כותב, וכן היה במתן תורה, כמו שאמרו ז"ל שבת [נדף פה ע"א], שירדו עם השכינה ששים רבוא מלאכי השרת, וקשרו שני כתרים בראש כל אחד מישראל. וכאשר נתאוו ישראל להיות מרכבה כהם, היה להם כשיעור ההוא. כי הפלגת קדושה יש בישראל, בהיותם כשיעור הזה, כנודע. כי על כן נתייחדה ברכה לאמר על ששים רבוא

'ברוך חכם הרזים', כי יש בכל נפשותם בחינות כל חלקי התורה, על פי אחיזת כל רוח ונפש בקדושת אורות עליונות שבה, והוא כוללות הקדושה המתפשטת מלמעלה. ויעויין שם עוד באריכות.

ומאחר שמשווה זאת למלאכים, אם כן הנשים אינן בכלל זה. אין מלאכיות. רק מלאכים. וכמו שכתבו הפוסקים מפורש לגבי מלבוש לבן ביום הכיפורים.

בעל עיון יעקב, אומר עוד בהמשך כך, נראה לי הטעם, לפי מ"ש בחידושי ביבמות דף ס"ד, יש לו חידושים על מס' יבמות, שם כתוב כי אין השכינה שורה, על פחות משתי רבבות ושני אלפים מישראל. א"כ הוא כותב כך, כי 'אדם אחד מאלף מצאתי' וקהלת ז', כ"ח, נמצא תוך ששים רבוא מישראל, הם עכ"פ שש מאות צדיקים וישרים, ודביקות השכינה שעמהם שהוא "אחד", בגימטריא י"ג. שמעתם? אדם אחד מאלף מצאתי וקהלת ז', כ"ח היינו, שבכל אלף אנשים מישראל, יש בתוכם לפחות אחד, שהוא צדיק וישר ודבק בשכינה. א"כ, אם ישנם שש מאות אלף, יש שש מאות כאלה. ואם מוסיפים גם את השכינה, זה ביחד שלוש עשרה. אח"כ בגימטריא שלש עשרה. כפי י"ג מדות שבו, שעולה יחד תרי"ג. נמצא שהם כלולים, כל המצות והתורה, בנגלה ונסתר ורזים.

מעתה הרי מה ההמשך שלפסוק אדם אחד מאלף מצאתי, שהוא הביא. כולם יודעים, ואשה בכל אלה לא מצאתי.

אמנם אין חובה לקבל את פירושו של בעל עיון יעקב, כיון שזהו רק הסבר. אבל רק הבאתי זאת, בכדי לדעת כיצד הוא הבין, ועל מה אנו מדברים. זאת אני מוכיח ממנו. העיון יעקב, זהו בעל שו"ת שבות יעקב, ובעל תורת השלמים על יו"ד הלכות נדה. וגם הגאון רבינו יוסף חיים, כותב כך.

שערי יצחק – השיעור השבועי

פעלים. והסיבה היא, כי הוא 'פוסק'. דהיינו, אותו גדול אשכנזי, היה אמנם גברא רבא, אבל אינו היה פוסק. הוא היה למדן גדול, ומחדש גדול, כגון בעל אור שמח, המעמד שלו היה יותר בתורת למדן ומחדש. אבל צריך לתת יותר משקל, למי שהוא פוסק.

א"כ ה"ה בנ"ד, בודאי שבעניין זה ישנה עדיפות גדולה, להתחשב במה שכותב בספר בניהו. ואצלו הדבר היה פשוט. וכפי שאמרנו, לפוסקים רבים, הנקודה הזאת היא ממש פשוטה וברורה.

שאלה מהקהל: אולי אין הכוונה לראות ממש בעינים, רק לדעת, כמו שמצינו בגמרא שם [דף נח ע"ב] לגבי רב ששת שהיה סומא ובכל זאת בירך על ראיית המלך?

תשובת מרן שליט"א: זו לכאורה שאלה טובה. וזה קשור למה שרציתי לדבר עוד בקשר לדברי מהרש"א בהמשך הדברים, ששמע מלשונו שצריך לראות ממש. אפילו את פרצופי הששים ריבוא. לא מספיק הראשים. אבל אני רואה שהזמן קצר, ושצריך לסיים את השיעור. כבר המליצו על כגון דא, וְעָשׂוּ סֵיג לְתוֹרָה [אבות פ"א משנה א']. התכוונתי להרחיב עוד בעניין זה ששאלת על ראייה וידיעה, שצריך לראות את הששים ריבוא ולא די שיודעים כי הם נמצאים כאן, אבל אולי בל"נ בפעם אחרת.

רבינו אברהם בן הרמב"ם, בספר המספיק [דף רנ"א], כותב כך, הרואה קהל רב של בני אדם, שמספרם שש מאות אלף או יותר. אם הם גויים, אומר עליהם 'בושה אמכם [מרן שליט"א אומר בכינוי, "אמם"] מאד'. הרואה קברי גויים, גם אומר את הפסוק הזה, כוונתי הגויים עובדי ע"ז והדומים להם, דהיינו גם גויים שאינם עובדי ע"ז, שהם מאבדים את שלמות העוה"ז, ואת גמול העוה"ב. ואם המספר הזה הוא בישראל ובארץ ישראל, מברך ברוך אתה י"י אלדינו מלך העולם חכם הרזים.

חושבני, הדבר פשוט אצלי, שאם היו רואים לפני העצרת, את מה שהוא כתב בספר בניהו, היו לפחות אומרים 'ספק ברכות להקל'. רק שלצערינו, הם לא ראו זאת מקודם. בכל אופן, כעת שיודעים זאת, בודאי שיש פה חיוזק לדברינו.

דרך אגב, בכדי לדעת את המשקל של הפוסקים, כיצד מתחשבים בזה? איך הדבר נראה, כיצד לקחת זאת? לדוגמא, יש נידון בפוסקים, לגבי יו"ט. הרי כידוע, קיימ"ל כי ביו"ט מוקצה חמור יותר משבת. בגלל שביו"ט מותר הרבה דברים של מלאכת אוכל נפש, אז חז"ל החמירו במוקצה. כמבואר בגמ' ריש מסכת ביצה. כגון לגבי קליפות, אפילו אם הן ראויות למאכל בהמה, בשבת מותר לטלטלם. דבר שלא ראוי למאכל בהמה, הרבה פוסקים סוברים שהדבר אסור. אבל מה שראוי למאכל בהמה, מתירים. אך ביו"ט, הדבר אסור, כדי שלא יבואו לזלזל ביו"ט. אבל מה הדין, ביו"ט שחל בשבת? מצד יו"ט, צריך להיות שהדבר אסור. אבל הרי זה גם שבת, א"כ בלאו הכי, הדבר צריך להיות מותר בשבת?

דן בכך, בשו"ת רב פעלים וח"א סי' ל"ג, הוא מפלפל בעניין זה מכמה סוגיות, והמסקנא שלו היא, שהדבר מותר.

זכורני, שבזמנו שאלו את הגר"ש ואזנר שליט"א, על כך שבעל אור שמח, אומר אחרת מכך. לא מצאתי זאת באור שמח על הרמב"ם, (רק עניין אחר מצאתי שדן שם בפ"א מיו"ט הלכה י"ז על דברי הרז"ה, שדוקא דבר האסור בשבת בלי טעם מוקצה, אסור ביו"ט משום מוקצה כגון ביקוע עצים מקורות וכו' יעו"ש"ב). אולי זה גדול אחר. או זה בחידושי האור שמח על הש"ס. בכל אופן, הוא אומר ההיפך. א"כ השאלה, כמו מי לפסוק? בעל שו"ת רב פעלים, הוא ספרדי, ולפי דבריו הדבר מותר. ואותו גדול אחר, הוא אשכנזי, ולדבריו הדבר אסור. השיב הגר"ש ואזנר, כי צריך לפסוק כפי הרב

וכיון שחשבתי כי אולי ישנם כאלה שידייקו מן הלשון 'הרואה קהל רב', איזה משמעות מיוחדת, כי 'קהל', זהו מושג כללי. לכן בדקתי את המקור בערבית, מאן ראה גמעא כבירא. דהיינו, אסיפה גדולה. ממילא, אין מה לדייק, מהמלה 'קהל'. זה לא הסגנון של ר"א בן הרמב"ם, רק המתרגם החליט לכתוב כך.

דרך אגב, ראיתי דבר, שהיה קצת חידוש בשבילי. הרי לשון התכלאל, מהר"ץ זיע"א מביא זאת בעץ חיים, הוא מתאים ומעלה בקנה אחד כפי שהדבר כתוב ברמב"ם, הרואה שש מאות אלף מישראל כאחד. אבל מה שמפליא אותי, שבתכלאל של מהר"י ונה זצ"ל, הוא כתב בלשון אחרת, (הוא כותב בלשון ערבי, וכאן נכתוב רק את תרגום הדברים בלש"ה"ק), וז"ל, מי שרואה אוכלוסי גויים, והם שש מאות אלף, או יותר מזה, יאמר בושה אמם וגו'. אוכלוסי ישראל, ובארץ ישראל דוקא, יברך ברוך חכם הרזים. הוא לא מוסיף את העניין הזה של 'כאחד'. אני מתפלא על כך. הוא השמיט את המלה 'כאחד', כפי שכתב הרמב"ם. בדקתי זאת בכמה כת"י שלו, ואכן אין. כנראה שמהר"י ונה השמיט זאת בכוונה. אינני יודע, מה הוא סבר? הדבר צריך עיון. מדוע הוא לא כתב את המלה 'כאחד'? אבל בכל אופן, בהרבה תכאליל ובכללם בעץ חיים למהר"ץ זיע"א ודף קע"ה ע"ב, כתוב במפורש 'מעא', שפירושו 'חדיו', דהיינו זה עם זה.

כמו־כן, ישנה גירסא נוספת בכת"י של תימנים, כתוב שם 'עומדים כאחד'. גם בפירוש הר"ר יוחנן מזרחי על מס' ברכות, הוא מביא זאת בפשיטות, 'עומדים כאחד'. דהיינו, הדבר בא לאפוקי, מאיזה הבנות אחרות, כגון שלא שייך לבוא ולהגיד, שיצטרפו האנשים אשר נמצאים בבתים. אלא שכולם עומדים בבת אחת. אי אפשר לצרף את הבתים וכדומה.

שאלה מהקהל: מי ששמע ברכה כזאת בעצרת, היה צריך לענות אמן?

תשובת מרן שליט"א: אני חושב שלא, והכי הרבה שיענה בלב.

שאלה מהקהל: היה ספק גם לגבי מספר המשתתפים.

תשובת מרן שליט"א: אכן ישנו ספק גדול על המספר, כפי שאמרנו, כי אי אפשר לדעת בודאות את המספר המדוייק. א"כ ראשית, השאלה היא, מי בכלל מצטרף למספר? ובנוסף, כמו שאמרנו, החישוב והקביעה של משטרה, נעשה עפ"י שיטות שאינן מספיק ברורות.

בקיצור, המסקנא שלנו בס"ד היא, שחייבים לראות את כולם, ושיהיו עומדים במקום אחד. כפי מה שהיה עם בן זומא בהר הבית, רק על כך שייך לברך. מי שנמצא בתוך הבתים, אינו מצטרף. אלא, רק אם האנשים עומדים ממש בקבוצה אחת, ואם רואים את כולם מן הקצה עד הקצה. אמנם העין אינה שולטת בראייה אחת, כפי שכתוב בירושלמי נדרים שהבאנו, אבל צריך לסובב את הראש ולראות את כולם. והנשים והטף, פחות מגיל י"ג, אינם מצטרפים. וצריך עיון, אפילו לגבי אנשים שהם פחות מגיל עשרים, או שהם למעלה מגיל ששים, אם הם מצטרפים.

שאלה מהקהל: אולי אפשר לפרש 'כאחד', דהיינו למטרה אחת.

תשובת מרן שליט"א: שמעתי גם את הטענה הזאת, ברם הדבר אינו מסתבר. אבל הבנתי לפי"ז ביאור נוסף למה ישנה גירסא בכת"י התימנים, 'עומדים כאחד', כמו שאמרנו. בהתחלה לא הבנתי, מה זה 'עומדים'? וכי אם הם ישבו, זה לא טוב? צריך לעמוד בדוקא? אלא הכוונה היא, הדבר בא להגיד, שהם "עומדים", דהיינו שהם נמצאים במקום אחד. אבל בודאי, שלא דוקא שיעמדו. אבל בכדי שלא תפרש דברים אחרים, לכן הם הוסיפו את המלה הזאת, שהם 'עומדים ביחד'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ברצוני גם להודיע בדרך אגב, יודע אני, כי ישנם הרבה אנשים, הרוצים לזפות אותנו במשלוחי מנות. אשריהם ישראל. אבל הנני מודיע מראש, ומבקש זאת. מאחר ואנחנו עושים את סעודת פורים בשחרית בבוקר, מאחרי השעה אחת עשרה בבוקר, כבר איננו פותחים את הדלת. לכן אני מוותר. כל מי שרוצה לתת משלוח מנות, יהי אני כאילו התקבלתי. כיון שיש ע"ז בבית מהומה גדולה, באים הרבה אנשים, וצריך לקחת ולהחזיר, הדבר ממש מיותר. לכן אני אומר מראש, כל מי שרוצה לתת, אני מחשיב זאת כאילו קיבלתי, ואין צורך שיטרחו. אבל מי שבכל זאת רוצה, או מאיזו סיבה אחרת, א"כ אני מבקש, שהדבר יהיה אך ורק עד השעה אחת עשרה. אבל לאחר מכן, אנחנו כבר יושבים לסעודה. אנו מקיימים את מה שכתבו הרבה פוסקים, כגון מהרי"ץ זיע"א, והבית יוסף, והגר"א, והרש"ש, שסעודת פורים, צריכה להיות בשחרית, כפי שעשתה אסתר. ומי שיש לו עניין דחוף, שיפנה למשב"ק הר' שילה יגאלי בטלפון 050-4140741.

לגבי מתנות לאביונים, או מה שרבים נותנים כעת בזמנינו 'זכר למחצית השקל', ברוך ה', זהו דבר טוב, כפי שהסברתי בשע"ה וח"ג (מועדים) סימן קכ"ב סעיף ז', בכדי לחזק את מוסדות התורה. אבל צריך לדעת, ברוך ה', יש לנו את המוסדות שלנו. 'פעולת צדיק', יד מהרי"ץ, תלמוד תורה 'עטרת חיים', ישיבת 'פרי עץ חיים' בעיר בית שמש, ישיבת 'נחלת אבות' בירושלים עיקו"ת, רשת כוללי יום הששי "נחלת מהרי"ץ" בביתר-עילית ובבניברק ובירושלים. בלי עין הרע, כבר יש הרבה מוסדות. על כן תשתדלו, כל אחד בפני עצמו, לעשות ולעשות אחרים, שיתנו במיוחד למוסדות אלו, בבחינת עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת, ומבשרך לא תתעלם, בכדי לחזק את מוסדות התורה שלנו, לתועלת קהילותינו. כן ירבו, וכן יפרוץ, כן תהא רעוה מן שמיא.

ויכול להיות, שהמספר 'ששים ריבוא', אינו חייב להיות במדויק. האמת היא, שהדבר אינו כ"כ פשוט. ישנם מאמרי חז"ל האומרים, כי ממה שכתוב בפסוק, 'פֶּשֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלִי', בכא"ף, משמע כי המספר אינו במדויק. אבל בפרקי דרבי אליעזר כתוב, כי היו שש מאות אלף, פחות אחד, והקב"ה השלים. ורמוז הדבר בפסוק, וְאַנְכִי אֶעֱלֶךָ גַם עָלָה וּבְרֵאשִׁית מִיּוֹ, ד"ו. משמע לפי זה, שהמספר חייב להיות ממש במדויק.

יהי רצון, שלא נצטרך יותר לשאלה הזאת, לא פְּלִיזוֹת, קטנות או גדולות, ולא בעצרות מעין אלה. אלא שבעז"ה בקרוב, במהרה בימינו יבנה בית מקדשינו בהר הבית, ואז כבר יהיו הסנהדרין, אשר יפסקו אם לברך. ה' ברוך הוא יזכנו לכך, אכי"ר.

שאלה מהקהל: הרב שליט"א ישב בסהדרין... תשובת מרן שליט"א: הלואי שנזכה לראות אותם.

[בשיעור נוסף נרחיב עוד בס"ד בפרוטרוט בעניינים דלעיל].

הזמנת הציבור למסיבת פורים שתתקיים במוצש"ק הבא, ליל פורים, ברחבת תלמוד תורה "עטרת חיים" בעיר אלעד.

בשבוע הבא בעז"ה, זהו ליל פורים, ולא יהיה שיעור. אבל כולם מוזמנים, להיות בחנוכת הבית, של הקרוואנים החדשים בתלמוד תורה "עטרת חיים" בעיר אלעד, בניהולו של ידידנו הרב אליהו נהרי הי"ו, המוסר את נפשו על התלמוד תורה. בעז"ה, גם אנחנו נהיה שם בל"נ, בליל פורים שיבוא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה אכי"ר..

בקשת מרן שליט"א, מן הרוצים להביא משלוח מנות לביתו ביום פורים.

שאלה מהקהל: כמה זה סכום זכר למחצית השקל?

תשובת מרן שליט"א: הדבר משתנה מפעם לפעם, לפי ערך שווי הכסף בשוק הצורפים כידוע. ושמעתי שזה עכשיו שווי עשרים וחמשה שקלים. ולגבי מתנות לאביונים, חושבני כי מתנה בינונית אחת, בשנתנו זו, היא לפחות עשרים שקל. נמצא שתי מתנות לשני אביונים, ארבעים שקלים. וכל המרבה, הרי זה משובח.

שאלה מהקהל: משפחה ברוכת ילדים, האם כל אחד ואחד צריך לתת?

תשובת מרן שליט"א: מעיקר הדין אין חובה שכל אחד מבני הבית יתן, אלא הבעל נותן, ונכלל בזה עבור אשתו וכל בני ביתו, וכך נהגו. גם לגבי משלוח מנות, הדין כן. אכן היום, ברוך ה' מוסיפים הרבה, אעפ"י שאינם חייבים בכך. וטוב ונכון הדבר. זכר למחצה"ש, יש אומרים רק מגיל עשרים, וי"א מגיל י"ג, ויש המצריכים אפילו לעובר במעי אמו. ולפי האמונה והבטחון של כל אחד, לא יחסר לו כלום ע"י שהוא נותן צדקות, כי יש לנו ז'וד עשיר' בשמים. לא חסר לו לתת לכל אחד פי כמה וכמה. ובפרט יש לתת ללומדי תורה, ישיבות, כוללים, וכדומה. ויתקיים גם בנו מק"ש ליהודים היתה אורה וגו', זו תורה [מגילה דף טז ע"ב], אכי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741